

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2022

Tereza Korejtková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Využití logopedické prevence v heterogenních třídách mateřských škol

Bakalářská práce

Autor: Tereza Korejtková
Studijní program: B 7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika – intervence
Vedoucí práce: PhDr. Petra Bendová, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Štěpánka Lauková

Zadání bakalářské práce

Autor:	Tereza Korejtková
Studium:	P19P0208
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Speciální pedagogika - intervence
Název bakalářské práce:	Využití logopedické prevence v heterogenních třídách mateřských škol
Název bakalářské práce AJ:	Application of logopaedic prevention in heterogeneous nursery school classes

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá realizací logopedické prevence v heterogenních třídách mateřských škol. Cílem teoreticky koncipované části bakalářské práce je popsat fyziologický vývoj řeči dítěte předškolního věku a charakterizovat nejčastější vady řeči, které jsou u dětí předškolního věku nejčastěji diagnostikovány. Dále pak definovat pojem primární logopedická prevence a vymezit obsahové zaměření jejích specifických oblastí. Cílem empirické části bakalářské práce je vytvořit týdenní projekt v podobě souboru činností pro děti v heterogenní třídě, který bude zaměřen do oblasti prevence vzniku narušené komunikační schopnosti. Z metodologického hlediska bude využito metody rozhovoru.

BENDO VÁ, Petra. *Logopedická prevence v MŠ*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-491-5.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*.

DLOUHÁ, Olga. *Poruchy vývoje řeči*. Praha: Galén, 2017. ISBN 978-80-7492-314-2.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2005. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-056-9.

KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3941-0.

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Petra Bendová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Štěpánka Lauková

Datum zadání závěrečné práce: 10.2.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Využití logopedické prevence v heterogenních třídách mateřských škol vypracovala pod vedením vedoucí práce PhDr. Petry Bendové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 7. 4. 2022

Podpis

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Petře Bendové, Ph.D., za její vynaložené úsilí, ochotné a vstřícné jednání, odborné vedení, všestrannou pomoc a poskytování cenných rad a doporučení při vypracovávání této bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat paní učitelkám mateřských škol, které se podílely na výzkumné části bakalářské práce, za jejich spolupráci a čas, který mi ochotně věnovaly.

Anotace

KOREJTKOVÁ, Tereza. *Využití logopedické prevence v heterogenních třídách mateřských škol*. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 111 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá logopedickou prevencí v heterogenních třídách mateřských škol. Celkem obsahuje šest kapitol a je rozdělena na teoretickou část a praktickou část.

V teoretické části jsou charakterizovány pojmy mateřská škola, heterogenní třída, ontogenetický vývoj řeči a logopedická prevence a její oblasti. Jsou zde definovány jednotlivé vady řeči, které se u dětí v mateřské škole nejčastěji vyskytují – opožděný vývoj řeči, dyslalie, dysfázie, mutismus (oněmění), koktavost (balbuties), breptavost (tumultus sermonis), huhňavost (rinolalie) a palatolalie. Dále jsou zde popsány jednotlivé oblasti logopedické prevence a možnosti její realizace – dechová cvičení, gymnastika mluvidel, sluchová percepce, zraková percepce, hrubá motorika, jemná motorika a grafomotorika a rozvoj slovní zásoby.

Praktická část se věnuje samotnému výzkumnému šetření, jehož cílem je vytvořit týdenní projekt v podobě souboru činností zaměřených do logopedické oblasti pro děti ve smíšených třídách mateřských škol. Dále jsou zde popsány metody a cíle výzkumného šetření, charakteristika výzkumného vzorku, místa výzkumného šetření, jeho průběhu a zhodnocení naplnění cílů praktické části. Při realizaci výzkumného šetření bylo užito metody rozhovoru.

Klíčová slova: mateřská škola, heterogenní třída, logopedie, prevence

Annotation

KOREJTKOVÁ, Tereza. *Application of logopaedic prevention in heterogeneous nursery school classes*. Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 111 s. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with speech therapy prevention in heterogeneous kindergarten classrooms. It contains six chapters in total and is divided into a theoretical part and a practical part.

In the theoretical part, the concepts of kindergarten, heterogeneous classroom, ontogenetic speech development and speech therapy prevention and its areas are characterized. It defines the speech defects most found in children in kindergarten - delayed speech development, dyslalia, dysphasia, mutism, stuttering (balbuties), stammering (tumultus sermonis), rumbling (rhinolalia) and palatolalia. In addition, the different areas of speech therapy and the possibilities of its implementation are described - breathing exercises, speech gymnastics, auditory perception, visual perception, gross motor, fine motor and graphomotor skills and vocabulary development.

The practical part is devoted to the research investigation itself, the aim of which is to create a weekly project in the form of a set of activities focused on speech therapy for children in mixed kindergarten classes. It also describes the methods and objectives of the research investigation, the characteristics of the research sample, the location of the research investigation, its conduct and the evaluation of the fulfilment of the objectives of the practical part. The interview method was used in conducting the research investigation.

Keywords: nursery school, heterogeneous class, speech therapy, prevention

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 7. 4. 2022

Podpis studenta: .....

Obsah

Úvod	12
1 Uvedení do problematiky edukace dětí předškolního věku	13
1.1 Mateřská škola	13
1.2 Specifika dítěte předškolního věku.....	14
1.3 Edukace dětí předškolního věku v prostředí mateřské školy.....	16
2 Vývoj řeči dítěte v předškolním věku	18
2.1 Ontogenetický vývoj řeči.....	18
2.2 Jazykové roviny ve vývoji řeči	23
3 Narušená komunikační schopnost u dětí předškolního věku	25
3.1 Opožděný vývoj řeči	25
3.2 Dyslalie	26
3.3 Dysfázie	28
3.4 Mutismus (oněmění).....	29
3.5 Koktavost (balbuties).....	30
3.6 Breptavost (tumultus sermonis).....	31
3.7 Huhňavost (rinolalie)	31
3.8 Palatolalie.....	32
4 Logopedická prevence	33
4.1 Zásady logopedické prevence.....	34
4.2 Dechová cvičení.....	35
4.3 Gymnastika mluvidel.....	35
4.4 Sluchová percepce	36
4.5 Zraková percepce.....	37
4.6 Hrubá motorika.....	38
4.7 Jemná motorika a grafomotorika	38
4.8 Rozvoj slovní zásoby	39
5 Uvedení do praktické části bakalářské práce	40
5.1 Cíle praktické části bakalářské práce.....	40
5.2 Metodologie praktické části bakalářské práce	40
5.3 Charakteristika výzkumného vzorku	41
5.4 Charakteristika místa výzkumného šetření	41
5.5 Průběh výzkumného šetření.....	42

6	Realizace výzkumného šetření.....	43
6.1	Týdenní projekt logopedických chviliek v mateřských školách – „Hrátky se zvířátky“	43
6.2	Rozhovory s pedagogy mateřských škol – zhodnocení projektu.....	98
6.3	Zhodnocení naplnění cílů praktické části bakalářské práce.....	102
	Závěr.....	104
	Seznam použité literatury a pramenů	105
	Seznam použité literatury pro tvorbu projektu	110
	Seznam obrázků	111

Seznam použitých zkratk

MŠ – Mateřská škola

NKS – Narušená komunikační schopnost

OVR – Opožděný vývoj řeči

Úvod

Od malička následuji „stopy“ své maminky, učitelky mateřské školy. Byla mi vždy velkou oporou a podporovala mě při studiu na střední pedagogické škole. Zejména díky ní dnes již druhým rokem pracuji jako učitelka mateřské školy, učím děti hrát na zobcovou flétnu a šestým rokem organizuji a vedu příměstské tábory pro děti na kolečkových bruslích.

Svou bakalářskou práci jsem se rozhodla zaměřit do logopedické oblasti, protože čím déle se pohybuji v prostředí dětí různého věku, tím více si všímám, jejich špatné mluvy a vyjadřování a bohužel se nejedná pouze o děti předškolního věku, ale také o děti starší a často i dospělé.

Logopedická prevence bývá často zanedbávána, a to především rodiči dětí, kteří stále mají pocit, že učitelé a logopedi jsou tu od toho, aby jejich dítě naučili mluvit, ale stále zapomínají nebo si neuvědomují, že hlavně oni sami by měli doma s dětmi procvičovat a opakovat činnosti zaměřené do prevence vzniku narušené komunikační schopnosti každý den.

Jako učitelka zařazuji do každodenní řízené činnosti s dětmi logopedické chvílky a snažím se o maximální rozvoj dítěte v oblasti dechových cvičení, gymnastiky mluvidel, sluchového a zrakového vnímání, hrubé, jemné motoriky a grafomotoriky a rozvoje slovní zásoby. Ale ne vždy, se mi podaří přizpůsobit logopedické chvílky k aktuálnímu týdennímu tématu naší mateřské školy. Proto jsem se rozhodla pro svou bakalářskou práci zvolit téma „Využití logopedické prevence v heterogenních třídách mateřských škol“ s cílem vytvořit týdenní projekt logopedických chviliek, který se věnuje logopedické prevenci v mateřské škole a vlastně nejen v mateřské škole, ale třeba se také stane inspirací pro rodiče dětí.

Cílem teoretické části bakalářské práce je vysvětlit základní pojmy, které se dané problematiky týkají, popsat ontogenetický vývoj řeči dítěte, charakterizovat jednotlivé vady řeči a popsat oblasti, ve kterých se logopedická prevence realizuje.

Cílem praktické části bakalářské práce je vytvořit týdenní projekt logopedických chviliek a zjistit jeho vhodnost a využitelnost v praxi. Z metodologického hlediska bude využita metoda rozhovoru.

1 Uvedení do problematiky edukace dětí předškolního věku

Edukace dítěte předškolního věku probíhá nejprve v rodině, následně tuto roli často parciálně přebírá také mateřská škola. V MŠ dochází k rozvoji klíčových kompetencí dítěte předškolního věku a k jeho celkovému vývoji.

1.1 Mateřská škola

V dnešní době je mateřskou školou označováno zařízení zajišťující předškolní vzdělávání, které navštěvují děti od dvou do šesti až sedmi let věku v případě odložené školní docházky. Hlavním cílem předškolního vzdělávání je snaha dítěti zajistit, co nejvíce podnětné a aktivní prostředí a maximální rozvoj po všech jeho stránkách, tedy po stránce psychické, fyzické, kognitivní a sociální. Výchovu a vzdělávání v MŠ zajišťují především kvalifikovaní pedagogové, ale také vyškolení asistenti (Kotová, 2021).

V procesu výchovy a vzdělávání v MŠ je největší důraz kladen na rozvoj vědomostí, schopností, dovedností, návyků, postojů a hodnot (Horká, Syslová, 2011).

Vstup do mateřské školy je významná událost nejen pro dítě, ale také pro jeho celou rodinu. Pro dítě, které je od narození zvyklé pouze na rodinné prostředí a své nejbližší rodinné příslušníky, bývá nástup do MŠ velikou změnou. Dítě se musí odloučit od rodiny a adaptovat se v novém prostředí. U dítěte do věku tří let může dojít k pocitům nejistoty v důsledku separace od matky a mohou se objevit obavy a strach, že se se svou matkou již nesetká (Petrů-Kicková, 2017).

Proto dalším důležitým úkolem MŠ je socializace. Dítě se dostává do společnosti a stává se členem kolektivu. Učí se komunikovat se svými vrstevníky, přijímá nová pravidla, spolupracuje s ostatními dětmi a paní učitelkou, vyjadřuje svůj názor, ale také se učí respektovat názory ostatních (Michalová 2012).

Kolláriková a Pupala (2001) uvádí, že je velmi důležité, aby MŠ byla úzce propojena s rodinnou výchovou a vznikal zde prostor pro spolupráci pedagogů a rodičů.

Mateřské školy a speciální mateřské školy tvoří vůbec první stupeň vzdělávacího systému České republiky. Mají svůj vlastní školní vzdělávací program, který je tvořen podle rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (Košťátková, 2008).

Předškolní vzdělávání je legislativně zakotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, tedy jinak řečeno ve školském zákoně, který je u nás v České republice platný od 1. ledna 2005. Od roku 2017 vstoupilo v platnost povinné docházení předškolních dětí do mateřské školy poslední rok před nástupem do školy (MŠMT, 2021, online).

1.2 Charakteristika dítěte předškolního věku

Charakteristika dítěte předškolního věku není zcela jednotná. Z hlediska vývojového nemůžeme srovnávat děti tříleté a děti pětileté a šestileté, které se chystají ke vstupu do školy (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Předškolní období znamená období od tří do šesti let věku a je označeno dvěma důležitými vývojovými mezníky – vstupem do mateřské školy a nástupem do školy. Dále můžeme pojem „předškolní věk“ chápat jako poslední rok před vstupem na základní školu (Lisá, Kňourková, 1986).

Předškolní věk je období her a příprav na povinnou školní docházku. Tvoří se v něm základ všeho, co dítě bude potřebovat ve svém dalším vývoji, a hlavně ve škole. Dítě je aktivní, energické, egocentrické, zvědavé, zajímá se o vše, co se kolem něho děje, také rádo experimentuje a zkouší nové věci. Začíná si uvědomovat nejen své vlastní potřeby, ale také potřeby ostatních. Je pro něho velmi důležité zažívat pocit úspěchu, proto je důležitá motivace a pochvala. (Kolaříková, 2015).

Vágnerová (2000) dává důraz na podnětnost prostředí, protože dítě v každém prostředí hledá nové podněty, kterého rozvíjí, rádo objevuje nové věci a získává nové kontakty. Dochází k rozvoji intelektu, dítě využívá svou fantazii a je velmi kreativní. Začíná umět ovládat své chování, ale stále si myslí, že jeho názory jsou jediné správné a pravdivé.

Postupným rozšiřováním slovní zásoby se zároveň zlepšuje komunikace, děti mezi sebou komunikují, spolupracují, domlouvají se a učí se řešit problémy. Čím je dítě starší, tím se jeho řeč stává srozumitelnější. Rozvíjí se také kognitivní a motorické schopnosti, dítě je obratnější a jeho pohyby jsou více koordinované. Z hlediska jeho osobnosti, se snaží být nezávislé a samostatné, ale zároveň potřebuje vědět, že v případě potřeby, najde pomoc a ochranu u dospělého (Allen, Marotz, 2008).

Ve vývoji pohybových schopností dochází k postupnému zdokonalení jemné i hrubé motoriky. Dítě zvládá chůzi do schodů i ze schodů se střídáním nohou, hopsá, skáče po jedné noze, jezdí na kole, hraje si na pískovišti, modeluje podle předlohy, staví z kostek věže a domy. Vyspělejší se také stává kresba, kdy dítě opouští od kresby hlavonožce a přesunuje se k postavě s jasnými proporcemi těla i s jeho detaily (Špaňhelová, 2004).

Období rozvoje řeči je charakteristické častými otázkami dětí „proč?“ a „jak?“, pro děti je řeč zdrojem poznání a umožňuje jim získávat informace od dospělého a lépe tak pochopit svět. V předškolním věku slouží hlavně ke komunikaci s ostatními a tím pomáhá při procesu socializace. Na začátku období se slovní zásoba dítěte pohybuje okolo 1000 slov a na konci, tedy před vstupem do školy okolo zhruba 3000 slov.

S rozvojem řeči souvisí také rozvoj dalších kognitivních schopností, tedy myšlení, paměti, pozornosti a vnímání. Myšlení v předškolním období je názorné a konkrétní. Nejtypičtějšími znaky jsou egocentrismus, centrace, fenomenismus, magičnost a animismus. Co se týče paměti, vývoj závisí na dozrávání mozkových hemisfér. Zpočátku je paměť spontánní, bezděčná a nejlépe si dítě zapamatovává pomocí prožitku. Postupně přechází k paměti logické a úmyslné. Pozornost je ovlivněna dozráváním nervového systému a také je ovlivněna aktuálním fyzickým a psychickým stavem dítěte. Čím je dítě starší, tím déle se dokáže soustředit. Před nástupem do školy by mělo být schopno soustředit se okolo dvaceti minut. Vnímání u předškolního dítěte je celistvé, dítě se často soustředí pouze na detail, který ho zaujme a neumožňuje mu vnímat předmět komplexněji (Kolaříková, 2015).

Matějček (2007) považuje za důležité, aby dítě znalo a umělo základní návyky slušného chování, tedy pozdravit, poděkovat a poprosit. Také zdůrazňuje určitou míru samostatnosti. Dítě by mělo zvládnout základy sebeobsluhy, které souvisí s užíváním toalety, oblékáním, úklidu hraček a naléváním pití do hrnečku.

Nakonec velmi významným prvkem v předškolním věku je hra. *„Hra a vyprávění jsou dalším způsobem vyjádření vlastní interpretace reality a postoje ke světu“* (Vágnerová, 2000, s. 110). Hra je základem vzdělávání dětí, protože děti se učí hrou. Přináší dítěti uspokojení jeho základních potřeb, rozvíjí jeho fantazii, pomáhá mu se začlenit do kolektivu a pomáhá mu v procesu osamostatnění (Bartoňová, 2005). S hrou úzce souvisí přátelství, které Matějček (2007) považuje v tomto období za nejdůležitější z hlediska citového rozvoje.

1.3 Edukace dětí předškolního věku v prostředí mateřské školy

Edukace dětí v mateřských školách může probíhat ve věkově homogenních třídách či věkově heterogenních třídách. Věkově homogenní třída se skládá z dětí stejného věku, je méně náročná na přípravu učitelky MŠ a je zde kladen důraz na individuální přístup k dětem. Věkově heterogenní třída se skládá z dětí různého věku, je náročnější na přípravu činností, protože je nutné brát ohled na rozdíly mezi dětmi v jejich vývoji i vědomostech. Dále je věnována pozornost věkově heterogenní třídě, protože ta je pro tuto práci klíčová.

Heterogenní třída

„Třída složená ze žáků stejného věku bez ohledu na jejich schopnosti a učební předpoklady, tedy třída nediferenciovaná” (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 73).

Do dnešní doby stále neexistuje jednotné definování heterogenní třídy a názorů se objevuje hned několik. Dle Katzové a kol. (1992) je heterogenní třída taková, do které řadíme děti, které mezi sebou mají roční věkový rozestup.

Dle Havlíkové a kol. (2006) znamená heterogenní třída neboli smíšená takové uspořádání třídy, do kterého spadají děti všech věkových kategorií, a to v rozmezí tří až šesti či sedmi let. Děti, které od sebe věkově dělí dva roky řadíme do tříd, které nazýváme částečně heterogenní.

Od 2. poloviny 19. století se třída mateřské školy skládala z několika desítek dětí různého věku a od té doby je toto uspořádání oblíbené. Nejčastěji se využívá na vesnicích, kde MŠ mívají jen jednu třídu anebo v alternativních mateřských školách jako jsou například Montessorri či Waldorfská mateřská škola. (Průcha, Kořátková, 2013).

Heterogenní třídy mají své výhody, ale také nevýhody. Mezi výhody můžeme zařadit sžití se s ostatními dětmi a napodobování starších dětí, které se sami učí odpovědnosti, uvědomují si svou roli a získávají tak větší sebevědomí. Snaží se mladším dětem pomáhat a také je ochraňují (Havlíková a kol, 2008). Dle Kořátkové (2014) je díky starším dětem pro mladší děti vstup do MŠ snazší, protože u nich vidí vyspělé chování. Najítí mladšího či staršího kamaráda pomáhá také dětem, které nemají žádného sourozence. Získávají tak sociální zkušenosti, které doposud v rodinném kruhu nezažily.

Mezi nevýhody uspořádání heterogenních tříd patří náročnější příprava a organizace pro učitele. Vždy je třeba mít připravené činnosti pro skupinu mladších dětí, skupinu starších dětí, ale také pro obě skupiny dohromady. Také se může stát, že učitel

nebo ostatní děti zamění mladší dítě, které je ale fyzicky větší, za dítě starší a potom vznikne problém. Asi největším rizikem může být utlačování či jiné ubližování, například odstrkování ze strany starších dětí z důvodu, toho, že mladší děti se nedokáží bránit či prosadit nebo také proto, že mladší děti ničí výtvary ostatním dětem a oni nevědí, jak mají reagovat (Havlíková a kol., 2008).

2 Vývoj řeči dítěte v předškolním věku

Vývoj řeči dítěte lze rozdělit do dvou odlišných směrů – ontogenetický a fylogenetický. Rozdíl mezi nimi je takový, že každý z nich pohlíží na vývoj řeči z jiného hlediska. Kejklíčková (2011) uvádí, že pokud mluvíme o fylogenetickém vývoji řeči, myslíme tím vývoj řeči člověka od počátku jeho existence a existence celého lidstva až po současnost. Zatímco ontogenetický vývoj řeči, kterému je níže věnována pozornost, je vývoj řeči od narození dítěte až po dospělost.

2.1 Ontogenetický vývoj řeči

Dlouhá (et al., 2017) uvádí, že ontogenetický vývoj můžeme chápat jako vývoj jedince od jeho početí až do jeho smrti. V případě ontogenetického vývoje řeči mluvíme o rozvoji řeči od narození až po dospělost.

Vývoj řeči je přirozeným a spontánním procesem, který se vyvíjí v prvních letech života člověka. Je známkou vyšší nervové činnosti a je tedy naprosto nezávislý na vůli a přání jedince (Lejska, 2003).

Aby logopedická diagnostika a intervence mohla být včasná, správná a užitečná, je velmi důležité znát vývoj řeči dítěte, protože řeč je úzce spjata s rozvojem myšlení, motoriky, sluchovým a zrakovým vnímáním a socializací. Rozvoj řeči je těmito složkami ovlivňován a společně se prolínají (Klenková, 2006). Důraz na psychomotorický vývoj dává Matějček (in Bendová, 2014), protože podle něj souvisí rozvoj řeči s rozvojem koordinace mluvních orgánů a s tím utváření slovní zásoby dítěte.

Klenková (2006) uvádí, že faktory ovlivňující rozvoj řeči se dělí na vnitřní a vnější. Přičemž k vnitřním faktorům patří nejen výše zmíněné dobré sluchové a zrakové vnímání, ale také nadání pro řeč, vrozené předpoklady, dobrý celkový duševní stav dítěte a celková dozrálост dítěte. Mezi vnější faktory dále řadí vliv rodinného prostředí, výchovy a dostatek aktivních podnětů pro rozvoj dítěte.

Průcha (2011) se zmiňuje o souboru sociálních faktorů, které působí na řečový vývoj dítěte. Podle něho je důležité, zda dítě vyrůstá v rodině s oběma rodiči tedy v rodině úplné anebo v rodině neúplné, kde vyrůstá pouze s jedním z rodičů. Dále jako důležitý faktor uvádí to, zda má dítě nějaké sourozence či vyrůstá jako jedináček. Také dává důraz na úroveň vzdělání rodičů a na jejich profesi.

Vývoj řeči se rozděluje do několika stádií, která se vzájemně prolínají a navazují na sebe. U každého dítěte je věk nástupu jednotlivých stádií individuální, protože každé

dítě se vyvíjí jiným tempem, ale pokud se při vývoji dítěte neobjevují žádné komplikace, mělo by projít všemi stádii (Lechta, 1990).

Dle Vitáskové a Peutelschmiedové (2005) se tato stádia rozdělují podle jazykových rovin, které se v určitém období rozvíjí, dále podle formy komunikace a také podle kritérií vztahující se k chronologii jednotlivých stádií. Vývoj řeči začíná přípravným obdobím, na které navazuje období vlastního vývoje řeči. Většina odborníků se na jednotlivých obdobích shoduje, ale používají jiné názvy.

Stádia ontogeneze řeči dle Sováka (1978), který rozdělil klasifikaci podle vztahu k myšlení, emocím a vůli:

1) Předřečové období

- **Období křiku**

Křik dítěte je zpočátku neúmyslný a reflektivní. Později se křik stává cíleným a účelným.

- **Období žvatlání**

Období, kdy si dítě hraje a experimentuje s ústy, objevuje se nejprve broukání a později pudové a napodobivé žvatlání.

- **Období rozumění řeči**

Dítě začíná reagovat na mluvenou řeč. Jsou zde důležité prozodické faktory řeči, kdy si dítě postupně uvědomuje propojení mezi melodií a strukturou řeči a jednáním. Později začíná reagovat na samotná slova.

2) Vývoj vlastní řeči

Ve vývoji vlastní řeči se zhruba po 1. roce života dítěte začíná objevovat snaha k aktivnímu vlastnímu mluvnímu projevu.

- **Stadium emocionálně-volní**

Dítě začíná používat první slova, kterými značí své pocity, potřeby a přání. Mluví hlavně o sobě samém, objevuje se egocentrismus.

- **Stadium asociačně-reprodukční**

V období kolem druhého a třetího roku dítě používá k označení osob či věcí slova, která jsou si podobná s jiným pro něj již známým slovem, ale významově jsou ta slova rozdílná.

- **Stadium logických pojmů**

Dochází k rozvoji abstrakce v oblasti myšlení a díky tomu u dítěte začíná schopnost propojování tvorby slov.

- **Stadium intelektualizace řeči**

V tomto období dochází k celkovému zdokonalování vývoje řeči dítěte.

Rozšiřuje se slovní zásoba a dítě začíná chápat význam slov. Obvykle toto období trvá od čtvrtého roku života dítěte až do dospělosti.

Stádia ontogeneze dle Lechty (2003) jsou rozdělena do pěti období podle typické úrovně řečového vývoje v daném období:

1) Období pragmatizace – do 1 roku života dítěte

Toto období se vyznačuje neřečovými a neverbálními projevy dítěte, které spadají do předřečového období. Řadíme sem tedy křik, broukání, pudové žvatláni a napodobivé žvatláni. Ke konci tohoto období dítě postupně začíná rozumět řeči a chápe jednoduché pokyny.

2) Období sémantizace – mezi 1. a 2. rokem života dítěte

Probíhá rozvoj slovní zásoby, kterou dítě začíná aktivně využívat a dochází k uvědomění prozodických faktorů řeči. Dítě používá jednoslovné věty, které převažují, ale pomalu přechází k větám dvouslovným. Je to období, které se jinak nazývá jako první věk otázek.

3) Období lexemizace -mezi 2. a 3. rokem života dítěte

Dítě začíná chápat a osvojovat si základní gramatická pravidla. Zná své jméno a příjmení a ke konci období začíná postupně skloňovat. Dokáže utvořit delší větu a začíná být schopno nahradit infinitiv budoucím časem.

4) Období gramatizace – mezi 3. a 4. rokem života dítěte

Toto období je druhým věkem otázek. Objevuje se nejčastější otázka „Proč?“. Začíná se rozšiřovat slovní zásoba, dítě se učí říkanky, básničky, písničky a jeho výslovnost se zlepšuje. Na konci období dítě začíná být schopno udržet a vést konverzaci. Také se mohou objevit tzv. fyziologické obtíže.

5) Období intelektualizace – po 4. roce života dítěte

Dítě již chápe komunikační situaci, vypráví příběh, vede rozhovor a dokáže přizpůsobit své reakce. Dysgramatismy se již téměř nevyskytují, ale objevuje se špatná výslovnost některých hlásek jako je například R, Ř, a L. Slovní zásoba se neustále navyšuje.

Stádia ontogeneze dle Kapalkové (2009) nabízí nejnovější pohled na vývoj řeči dítěte:

1) Nezáměrná komunikace – 0 až 8 měsíců

Dítě se rodí s výbavou vrozených reflexů, které ovlivňují jeho chování. Mezi tyto reflexy patří například sací, uchopovací a vylučovací. Slouží hlavně k uspokojení základních potřeb dítěte. Okolo druhého měsíce postupně dochází k soustředění se k podnětům zrakovým a sluchovým. Dále dítě začíná být schopno udržet oční kontakt a objevuje se úsměv jako nástroj komunikace, kterým reaguje na známé osoby. Na konci druhé měsíce se objevuje broukání tedy první zvukový projev dítěte. Postupně se dítě objevuje svět kolem sebe a objevuje se porozumění. Na konci celého období se objevují první gesta a dítě se snaží o záměrnou komunikaci.

2) Záměrná komunikace – 8 až 12 měsíců

Naučená gesta dítě často využívá k upoutání pozornosti matky nebo jiného dospělého. Využívá tzv. pomyslného trojúhelníku, kdy se dítě střídavě dívá na matku a na danou věc, kterou chce, protože ví, že matka je jakýmsi prostředkem k získání toho, co dítě chce a potřebuje. U dítěte postupně dochází k rozvoji myšlení, motoriky a s tím souvisí rozvoj pasivní slovní zásoby a porozumění řeči. Nejčastěji dítě rozumí slovním zákazům. Celkově však dítě vnímá a chápe spíše situaci samo o sobě než jednotlivá slova.

3) Období prvních slov – 12 až 18 měsíců

Toto období je charakterizováno, jak již název napovídá obdobím prvních slov, kdy okolo dvanáctého měsíce života se objevují první slova, kterými se dítě nejčastěji snaží vyjádřit své pocity, potřeby a přání. Za jedním slovem se schovává celá dlouhá věta nebo otázka a pokud matka dítěti nerozumí a neplní jeho potřeby, dítě začíná být frustrováno a projevuje se hlasitým křikem a pláčem. Slova bývají jednoduchá a spojená s gestem. Zdokonaluje se porozumění řeči, kdy již nevnímá situaci celkově, ale opírá se o význam slov. Spolu s prvním slovem se také objevuje první krůček.

4) Období dvouslovných spojení – 18 až 24 měsíců

Na začátku období dítě používá zhruba 15 gest a aktivní slovní zásoba činí 50 až 70 slov. Slova se začínají zdokonalovat a dítě postupně začíná tvořit dvouslovné věty a pojmenovává věci podle jejich vlastností. Ke konci období dítě stále o všem i samo o sobě mluví ve 3. osobě a má velmi zkrácené vnímání času i prostoru. Objevuje se první gramatika, ve které se jsou patrné náznaky minulého času a dítě si začíná zjednodušovat dlouhá slova zkracováním. Dále pokračuje aktivní rozvoj slovní zásoby a k tomu dochází zejména při hrách.

5) Období rozvitých vět – 24 až 30 měsíců

Dítě začíná být samostatné, chce vše dělat samo bez pomoci dospělého a tomu říkáme období vzdoru. Je to také období otázek, kdy se dítě vyptává na název a smysl předmětu. Pokud si není jisté názvem předmětu, vymýšlí si vlastní slovíčka. Jeho slovní zásoba obsahuje okolo 300 slov a z dvouslovných vět se stávají věty trojslovné. Artikulace se zdokonaluje, dítě začíná používat první předložky a také přídavná jména a zájmena.

6) Období souvětí – 30 až 36 měsíců

Slovní zásoba se stává bohatší a obsahuje zhruba 1000 slov. Dítě používá již rozvité věty, dokáže spojit až pět slov v jedné větě. Dítě se učí prostřednictvím sluchu a každý den je tak schopno se naučit dvě až tři nová slova. Zkouší časovat a skloňovat. Osvojuje si další předložky a přidává k nim spojky. Důležitý mezník ve vývoji řeči jsou tzv. vypravěčské (narativní) schopnosti, kdy dítě nejčastěji vypráví o situacích, které v něm zanechaly hluboký dojem. V kresbě postavy se začíná objevovat hlavonožec, tedy postavička s velkou hlavou a nohami.

Rozdělení vývoje řeči v ontogenezi existuje více, ale já jsem se rozhodla uvést tuto výše zmíněná, protože jsem se s nimi již setkala při studiu na střední pedagogické škole.

Na závěr této kapitoly uvádím následující tabulku dle Salmonové (Salmonová in Dlouhá, 2017, s. 58) - **Stručný popis fyziologického vývoje řeči dítěte v závislosti na věku. Vývoj artikulace samohlásek a souhlásek v češtině.**

Věk	Vývoj řeči	Vývoj artikulace
Jeden rok	Dítě nerozumí jednoduchým pokynům a začíná opakovat jednoduchá slova, která slyší.	m, b, p a, e, i, o, u d, t, n, j
Dva roky	Tvoří jednoduché věty, od dvou let se ptá: „Co je to?“, rozšiřuje svou slovní zásobu.	k, g, h, ch, ou, au v, f
Tři roky	Mluví ve větách, začíná si osvojovat gramatickou stavbu vět, Ptá se „proč“. Získává nové kvality slovní zásoby. Začíná se tvořit verbální (slovní) paměť.	d, t, n, l bě, pě, vě, mě

Čtyři roky	Zpřesňuje se slovní zásoba i gramatická stavba vět. Dítě chápe jednoduchý děj, již samo umí vyprávět.	Dokončuje se d', t', ň. Začíná vývoj č, š, ž.
Do šesti let	Dítě má již velkou aktivní slovní zásobu. Gramaticky zvládá slovní zásobu. Již chápe složitější děj a umí ho reprodukovat.	c, s, z r, ř Zvládá kombinace č, š, ž a c, s, z.

2.2 Jazykové roviny ve vývoji řeči

Vývoj řeči dělíme do čtyř jazykových rovin, které se vzájemně prolínají. Jedná se o rovinu foneticko-fonologickou, lexikálně sémantickou, morfologicky-syntaktickou a rovinu pragmatickou. Pokud je jedna z jazykových rovin narušena, mluvíme o narušené komunikační schopnosti.

Rovina foneticko-fonologická je zaměřena na zvukovou stránku řeči. Můžeme ji zkoumat již od narození. Hlavními jednotkami jsou fonémy tedy hlásky (Bytešnicková, 2012). Zabývá se proto výslovností a sluchovým rozlišováním hlásek (Lechta in Bendová, 2014). Dítě přechází od jednodušších hlásek ke složitějším, což je také ovlivněno úrovní smyslového vnímání a rozumovými schopnostmi dítěte. Důležité je zautomatizování hlásek (Dvořák, 1999).

Rovina lexikálně sémantická souvisí s aktivní a pasivní slovní zásobou a se schopností vyjadřování a porozumění řeči. Dítě je zvědavé a neustále pokládá dospělým otázky, snaží se získat nové informace a poznatky. Tuto rovinu rozvíjíme pomocí vyprávěním jednoduchých příběhů, pojmenováváním věcí okolo nás, písničkami, říkankami a dalšími činnostmi. Nejčastěji mívají problém jedinci s mentální retardací, vývojovou dysfázií a jedinci s opožděným vývojem řeči (Klenková, 2006). Obsah a rozvoj slovní zásoby je ovlivněn prostředím, kde dítě vyrůstá (Peutelschmiedová, 2007).

Rovina morfologicko-syntaktická se zabývá gramatickou stránkou řeči. Sledujeme, zda dítě užívá gramatická pravidla, slovní druhy, skloňování a časování. Slovosled bývá ovlivňován tím, jaký vztah dítě cítí k danému slovu a poté dává tato slova na začátek věty (Lechta a kol., 2003). Správný mluvní vzor může ovlivnit vývoj této jazykové roviny (Bytešnicková, 2012).

Rovina pragmatická ukazuje, jak dítě dokáže řeč využít v praxi. Dítě konverzuje nejen verbálně, ale také neverbálně (Klenková, 2006). Dokáže spontánně vyprávět příběh a vést rozhovor s dospělým. Tím, co říká, umí zaujmout a je schopno poskytnout adekvátní zpětnou vazbu.

Všechny čtyři jazykové roviny spolu úzce souvisí a jsou součástí metodiky hodnocení řečových schopností, která spadá do metod diagnostiky narušeného vývoje řeči. Do této diagnostiky dále patří neuropsychologické vyšetření, diagnostika intelektových schopností, diagnostika grafomotorických schopností a diagnostika dalších oblastí psychického vývoje (Lechta, 2003).

3 Narušená komunikační schopnost u dětí předškolního věku

V případě narušení jedné nebo více jazykových rovin, mluvíme již o tzv. narušené komunikační schopnosti, kterou řadíme do základních pojmů dnešního oboru logopedie.

Narušenou komunikační schopnost je komplikované přesně definovat, protože musíme brát v potaz jazykové zvláštnosti mezi lidmi, například jazykové prostředí, ve kterém jedinec žije. Za NKS rozhodně nepovažujeme výskyt fyziologických jevů u dítěte (Klenková, 2006).

Peutelschmiedová (2005) uvádí, že fyziologické obtíže probíhají mezi třetím a čtvrtým rokem života dítěte a nejedná se o patologii. Nejčastěji sem řadíme projevy fyziologického dysgramatismu, kdy dítě mluví gramaticky nesprávně a fyziologickou dysfluenci, při které dítě opakuje slabiky.

V naší literatuře a logopedické praxi se klasifikace NKS uvádí podle symptomů, které je pro dané narušení nejtypičtější (Klenková, 2006).

Toto typické rozdělení uvádí Lechta (2003), který dělí NKS do deseti základních kategorií.

- 1) Vývojová nemluvnost (vývojová dysfázie)
- 2) Získaná orgánová nemluvnost (afázie)
- 3) Získaná psychogenní nemluvnost (mutismus)
- 4) Narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie)
- 5) Narušení fluence (plynulosti) řeči (tumultus sermonis, balbuties)
- 6) Narušení článkování řeči (dyslalie, dysartrie)
- 7) Narušení grafické stránky řeči
- 8) Symptomatické poruchy řeči
- 9) Poruchy hlasu
- 10) Kombinované vady a poruchy řeči

Následujících podkapitoly jsou věnovány charakteristice jednotlivých vad řeči.

3.1 Opožděný vývoj řeči

Klenková (2006) uvádí, že opožděný vývoj řeči prostý je charakteristický tím, že dítě ve třech letech stále nemluví či mluví velmi málo oproti svým vrstevníkům.

Projevuje se zdržením a opožděným vývojem dítěte. Dítě rozumí obsahu řeči, ale není schopno se vyjádřit. Celkový zdravotní stav dítěte je v normálu, ale často bývají viditelně opožděné motorické projevy (Kejklíčková, 2016).

Většinou mezi třetím a pátým rokem se řeč začíná vyrovnávat a při vstupu do školy již tyto děti mluví stejně jako jeho vrstevníci (Lejska, 2003).

Klenková (2006) dává důraz na co nejvčasnější vyhledání možné příčiny OVŘ a provedení diagnostiky a vyšetření, aby mohly být vyloučeny vady sluchu, zraku, mluvních orgánů, poruchy intelektu a autismus. Jako nejčastější příčiny OVŘ uvádí:

- 1) nepodnětné prostředí, které dítě dostatečně nestimuluje
- 2) citová deprivace
- 3) genetické vlivy
- 4) nevyzrálост CNS, předčasné narození dítěte
- 5) lehká mozková dysfunkce – ADHD, ADD

Dále tato autorka doporučuje aktivně rozvíjet slovní zásobu, být dítěti dobrým mluvním vzorem, rozvíjet sluchové a zrakové vnímání, rozumění řeči, motorické schopnosti a vyjadřování dítěte.

Škodová a Jedlička (2007) dělí OVŘ podle příznaků z hlediska průběhu vývoje řeči, kam řadí opožděný vývoj řeči, omezený vývoj řeči, přerušovaný vývoj řeči a scestný vývoj řeči, dále podle příznaků z hlediska věku dítěte, kam řadí fyziologickou nemluvnost (od narození do 1 roku), prodlouženou fyziologickou nemluvnost (dítě nemluví do 3 let) a vývojovou nemluvnost (vývojová porucha řeči) a nakonec z hlediska etiologie, kdy je nemluvnost buď jako hlavní dominantní příznak postižení anebo vedlejší příznak jiného postižení.

V případě určení závažnější příčiny OVŘ, mívá dítě problém s řečí i v pozdějším věku (Kejklíčková, 2016).

3.2 Dyslalie

Dyslalie je v naší společnosti považována za jednu z nejvíce rozšířených a nejčastějších vad řeči (Nádvorníková in Lechta, 2003). Jiným termínem ji nazýváme patlavost (Klenková, 2006). Toto označení zavedl Janke v roce 1900 (Sovák in Klenková, 2006).

Řadíme ji do skupiny narušení článkování řeči, protože je charakteristická vadným vyslovováním jedné hlásky nebo skupiny hlásek mateřského jazyka.

Dyslalie je typická narušením foneticko-fonologické roviny, kdy se ve fonetické úrovni projevuje vynecháváním, zaměňováním či úplným vynecháním hlásky a ve fonologické úrovni je výslovnost hlásek ovlivněna důsledkem pauzy, přízvuku, melodie a rytmu (Klenková, 2006).

Dyslalii je možné napravit až po čtvrtém roce života, protože musíme brát v potaz ontogenetický vývoj dítěte (Kutálková, 2005). Klenková (2006) uvádí, že je třeba rozlišovat vadnou artikulaci od nesprávné výslovnosti, která je přirozená do určitého věku dítěte.

Příčiny dyslalie dělíme na **vnitřní a vnější**. Mezi vnitřní příčiny patří poruchy sluchu, kdy dítě nedokáže rozlišit hlásky v důsledku narušeného fonemického sluchu. Dále sem patří anatomické vady mluvidel, např. rozštěp patra a narušení centrální nervové soustavy. Mezi vnější příčiny jsou zařazeny psychosociální vlivy, tedy pohlaví, věk, genetika, sociální prostředí, genetika a mluvní vzor (Nádvorníková in Lechta, 2003).

Vitásková a Peutelschmiedová (2005) dělí dyslalii podle příčiny **z etiologického hlediska**:

- 1) Funkční dyslalie – mluvidla jsou bez poruchy
  - a) motorická dyslalie – neobratnost mluvidel
  - b) senzorická dyslalie – nesprávné vnímání a rozlišování zvuků
- 2) Organová dyslalie – poškození mluvních orgánů, sluchu a CNS

Klenková (2006) dále uvádí dělení podle rozsahu a dělení z hlediska kontextu.

Dělení podle rozsahu:

- 1) Dyslalie univerzalis (mnohočetná dyslalie) – narušena výslovnost většiny hlásek
- 2) Dyslalie multiplex – lepší srozumitelnost, ale stále velká část výslovnosti hlásek je narušena
- 3) Parciální dyslalie – vadná artikulace jedné nebo více hlásek

Dělení z hlediska kontextu:

- 1) Dyslalie hlásková
- 2) Dyslalie kontextová

Důležité je každodenní cvičení a procvičování, aby si dítě naučené hlásky zautomatizovalo a umělo je používat v běžné řeči. Vhodné je procvičování mluvidel (gymnastika mluvidel), fonemického sluchu a motoriky (Kutálková, 2005).

3.3 Dysfázie

Název dysfázie vystihuje podstatu poruchy nejlépe: dys- jako předpona označující narušení vývoje; -fázie odkazující na řečové funkce jako celek.“ (Kutálková, 2018, s. 43).

Vývojová dysfázie označována také jako specificky narušený vývoj řeči se vyznačuje sníženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i přes to, že podmínky pro rozvoj řeči jsou adekvátní (Klenková, 2006).

Je charakteristická velmi chudou slovní zásobou, chybami ve skloňování a časování a nesprávnou gramatickou strukturou. Přestože děti používají věty jednoduché, slovosled bývá i tak přeházený (Kutálková, 1996). Objevují se také problémy v oblasti grafomotoriky, jemné a hrubé motoriky, paměti a pozornosti (častá unavitelnost) (Klenková, 2006).

Jako hlavní příznak je vždy opožděný vývoj řeči. Nejvíce je narušená úroveň sémantická, gramatická a syntaktická. Dítě nedokáže rozeznat hlásky znělé a neznělé. Řeč je proto naprosto nesrozumitelná (Škodová, Jedlička, 2007).

Dítě s vývojovou dysfázií řeč slyší, ale není schopno ji rozumět, a proto dítě špatně tvoří i svou vlastní řeč (Lejska, 2003).

Hlavní příčina dysfázie je narušená centrální korová oblast centrální nervové soustavy. Dítě není schopno zpracovávat řečové signály. Podle závažnosti postižení se dysfázie projevuje různě hlubokými příznaky (Škodová, Jedlička, 2007).

Kucharská (2014) uvádí, že i u dětí s průměrnou až nadprůměrnou inteligencí a bez postižení fyzických, smyslových i neurologických se specificky narušený vývoj řeči objevuje.

Škodová a Jedlička (2007) uvádí dělení vývojové dysfázie na motorickou a senzorickou:

- 1) Motorická vývojová dysfázie – potíže v logomotorické oblasti
- 2) Senzorická vývojová dysfázie – potíže s porozuměním

Pro správnou diagnostiku a terapii je důležitá komplexní péče a týmová spolupráce odborníků. Terapie se zaměřuje na osobnost dítěte a na rozvoj složek zrakového a sluchového vnímání, myšlení, motoriku, pozornost, paměť a řeč (Škodová, Jedlička in Klenková, 2006).

3.4 Mutismus (oněmění)

Mutismus nebo-li oněmění znamená ztrátu nebo absenci řečových schopností, kdy dítě není schopno užívat řeč i přes to, že by chtělo. Tato ztráta není podmíněna organickým poškozením centrálního nervového systému, ale řadí se do psychotických poruch (deprese, schizofrenie) (Lechta, 2003).

Klenková (2006) uvádí poškození centrální nervové soustavy, které může být:

- 1) Organické – traumata, nádory
- 2) Funkční – nedostatečné přenášení informací
- 3) Psychogenní – potíže ve vyšší nervové soustavě

Klasifikace mutismu dle Dvořáka (2001), které uvádí v Logopedickém slovníku:

- 1) Autistický mutismus – nedostatek mluvní iniciace
- 2) Neurotický mutismus – stresové situace
- 3) Perzistentní – útlum řeči po dobu čtyř týdnů
- 4) Psychotický – symptom psychózy
- 5) Reaktivní – reakce na stresovou situaci
- 6) Situační – útlum řeči v nové situaci
- 7) Totální – útlum řeči na veškeré osoby, prostředí a situace
- 8) Tranzientní – útlum řeči jako přechodný stav
- 9) Traumatický – reakce na trauma
- 10) Elektivní – dítě nemluví s určitou osobou, v určitém prostředí nebo situaci

V dnešní době se již užívá pouze jedna forma mutismu, a to mutismus elektivní (dříve selektivní), který je uveden v Mezinárodní klasifikaci nemocí (Lechta, 2003).

Elektivní mutismus znamená, že dítě mluví pouze ve vybraných situacích nebo jen s určitou osobou. Pokud chceme stanovit diagnózu, je důležité počkat minimálně čtyři týdny kvůli příznakům, které by měly přetrvávat. Touto poruchou bývají nejvíce zasaženy děti předškolního věku, ale nejsou vyloučeni ani dospělí jedinci, u kterých se tato porucha může vyskytnout také (Pečeňák, 2003).

Pravděpodobnost vzniku mutismu není ovlivněna inteligencí, ale riziko vzniku zvyšují genetické podmínky, sociální prostředí, problémy ve škole, šikana, pocity viny a tělesné tresty. Hlavní příčiny mutismu můžeme rozdělit na endogenní a exogenní. Mezi endogenní příčiny řadíme psychickou senzibilitu vůči svým výkonům a mezi exogenní příčiny nepřiměřené požadavky na dítě a jeho řeč (Klenková, 2006).

Klenková (2006) uvádí přístupy k dětem s tímto postižením a doporučuje nepřemlouvát a nenutit dítě do řeči, vyhledat příčinu, netrestat dítě za to, že nemluví, zachovat trpělivost, jednat s dítětem jako s jeho vrstevníky, dovolit dítěti používat jiný druh komunikace a nevzdávat se.

3.5 Koptavost (balbuties)

Koptavost, jinými názvy také balbuties nebo zadržávání se považuje za jednu z nejtěžších poruch řečové komunikace. Objevuje se již od pradávna, a to hlavně ve společnostech, kde převládá citově chladný a uspěchaný přístup k dítěti než ve společnostech, kde panuje mír a klid (Kutálková, 1996).

Balbuties se společně s breptavostí řadí do skupiny poruch plynulosti řeči. Je to porucha plynulé řeči způsobená přehnanou aktivitou až křečí artikulačního svalstva, občas také respiračního a fonačního svalstva (Kejklíčková, 2016).

Koptavost je postižení, při kterém je řeč narušena v rovině foneticko-fonologické, syntakticko-pragmatické a sémantické (Lejska, 2003).

Problém s fluencí řeči vzniká nejčastěji okolo třetího až pátého roku života a častěji postihuje chlapce. Důležitou úlohu při vzniku koptavosti má zejména rodina a její změny, například rozvod rodičů. Dítě tak zažívá psychické trauma (Kejklíčková, 2016).

Nejčastějšími příčinami vzniku této poruchy jsou psychotraumata tedy šok či negativní zážitek, dále důsledek dědičnosti a poškození centrální nervové soustavy.

Mezi příznaky narušení plynulosti řeči patří nechtěné přerušování toku mluvy, přerývané dýchání, tvrdé hlasové začátky nebo neschopnost hlas vytvořit, problémy s artikulací, tempem a melodií a slovní vsuvky v podobě hlásek a slabik. U balbutika je také typické vyhýbání se verbální komunikaci. Příznaky se mění podle situace a vzájemně se kombinují. Roli dále hraje aktuální zdravotní stav a míra únavy dítěte (Klenková, 2006).

Terapie koptavosti je velmi složitá. Abychom koptavost mohli odstranit, musíme znát její příčinu, pokud ji neznáme, pouze se snažíme potlačit příznaky (Klenková, 2006). Peutelschmiedová (1994) doporučuje při komunikaci s dítětem s balbuties nedoplňovat slova, neradit, pokusit se dítě uvolnit, požádat ho o zopakování a respektovat jeho osobnost.

3.6 Breptavost (tumultus sermonis)

Breptavost je narušení komunikační schopností spadající do skupiny poruch plynulosti řeči (Klenková, 2006).

Jedná se o postižení, při kterém je narušeno tempo a rytmus řeči. Vyznačuje se velmi rychlou až extrémní mlouvou, přeříkáváním, komolením slov a polykáním částí slov. Řeč je velmi nesrozumitelná hlavně pro okolí, protože jedinec s touto poruchou řeči si vadu vůbec neuvědomuje (Kejklíčková, 2016).

I v dnešní době nejsou zcela známe příčiny breptavosti. Nejčastěji jsou uváděny dědičné dispozice a organický podklad breptavost (Klenková, 2006). Seeman (in Kejklíčková, 2016) se domníval, že příčina může být založená na malém poškození mozku v podkorové oblasti.

Klenková (2006) uvádí dělení příznaků ve třech úrovních:

- 1) Příznaky první úrovně – týká se obsahu výpovědi (slabé chápání výpovědi)
- 2) Příznaky druhé úrovně – týká se formy výpovědi (nesprávná tvorba vět)
- 3) Příznaky třetí úrovně – opakování hlásek, překotná řeč, špatná výslovnost

K odstranění poruchy plynulosti řeči je vhodné užívat terapeutické metody a je nutná jednotnost rodičů a odborníků. Doporučuje se motivace dítěte k činnosti, udržování očního kontaktu, využívání dechových a relaxačních činností, soustředění se na celou osobnost dítěte a zpomalit vlastní tempo řeči (Kejklíčková, 2016).

3.7 Huhňavost (rinolalie)

Rinolalie nebo-li huhňavost a palatolalie spadají do skupiny narušení zvuku řeči. Při rinolalie bývá narušen nejen zvuk mluvené řeči, ale také její artikulace. Nejčastěji se vyskytuje u dětí v předškolním věku (Klenková, 2006).

Kutálková (1996) uvádí zvětšenou nosní mandli jako hlavní příčinu huhňavosti. Vlivem často se vracejících infekcí začíná v okolí měkkého patra růst tkáň, která dítěti brání v nosním dýchání. Dítě se tak začíná nadechovat i ústy (Kejklíčková, 2016).

Příznaky huhňavosti jsou neustále otevřená ústa, kterými dítě dýchá, dále opakované rýmy, záněty nosohltanu, a plochý až vpadlý hrudník. Dítě mívá problémy také při jídle, protože když jí, nemůže dýchat ústy. Nápadná je také špatná výslovnost a noční chrápání (Kejklíčková, 2016).

Lechta (a kol., 2003) rozděluje huhňavost na huhňavost otevřenou, huhňavost uzavřenou a huhňavost smíšenou.

Huhňavost otevřenou můžeme také označit jako hypernazalitu. Jedná se o přebytek nosovosti podílející se na tvorbě hlasu. Všechny orální hlásky jsou charakteristické nosním zabarvením. Huhňavost uzavřená, jiným pojmem hyponazalita, je opakem otevřené huhňavosti. Dochází v ní k nedostatku podílu nosovosti na tvorbě hlasu a řeči. Huhňavost smíšená je kombinací hypernazality a hyponazality. Autorka uvádí další formu huhňavosti, a to huhňavost střídavou, kdy jedinec s touto poruchou střídá huhňavost otevřenou a uzavřenou.

Terapie u uzavřené huhňavosti se zahajuje po chirurgickém odstranění příčiny huhňavosti. Nacvičuje se zejména nadechování nosem při klidové i pohybové aktivitě. Pasivní a aktivní cvičení se využívá u otevřené huhňavosti, mezi tyto cvičení řadíme foukání, vyvolávání dávivého reflexu, sání, zívání, polykání a zdvihání a napínání měkkého patra. U smíšené formy se používá terapie odpovídající převažující složce postižení (Klenková, 2006).

3.8 Palatolalie

Palatolalie patří mezi nejtěžší a nejvíce nápadné narušení komunikace. Jde o vrozenou vývojovou vadu, jejíž příčinou je rozštěp patra (Lechta a kol., 2003).

„Palatolalie vzniká, nejsou-li rozštěpy operovány, nebo nepodařilo-li se operací sekundárního patra vytvořit dostatečný velofaryngeální závěr a vznikla tak velofaryngeální insuficience“ (Klenková, 2006, s. 141).

Lechta (a kol., 2003) souhlasí s názory většiny autorů, kteří považují palatolalii za samostatnou nozologickou jednotku.

Narušená řeč se projevuje ve všech jazykových rovinách, ve verbální i neverbální komunikaci a v expresivní i receptivní složce řeči. Klenková (2006) uvádí, že není narušena jen řeč, ale také hlas a sluch.

Příčiny palatolalie se dělí na vnitřní, do kterých spadá genetika a na vnější, do kterých řadíme výskyt infekce v období prenatálním.

Palatolalie je charakteristická poruchami artikulace a poruchami zvuku řeči. Z hlásek patří k nejvíce narušeným sykavky a k nejméně porušeným nosovky. Při výslovnosti hlásek vznikají v dutině nosní písklavé šelesty, které jsou někdy slyšitelné i v běžné komunikaci. Další příčinou může být přidružená ušní vada nebo opožděný vývoj řeči. Velmi důležité je dítě nepřetěžovat, rozvíjet slovní zásobu, rytmizovat říkanky, zpívat písničky a rozvíjet tak sluchové vnímání (Klenková, 2006).

4 Logopedická prevence

Lechta (in Klenková, 2006) definuje logopedickou prevenci jako aktivity a činnosti logopeda zaměřené do všech oblastí s určitým cílem.

Klenková (in Bendová, 2014) definuje logopedickou prevenci jako preventivní působení, které má za úkol předcházet poruchám komunikačních schopností a také jako shrnutí pokynů pro optimální stimulaci vývoje řeči.

Logopedická prevence z pohledu speciální pedagogiky jedná o opatřeních, které se zaměřují na předcházení vzniku vady řeči či poruchy (Slowik, 2007).

V dnešní době je logopedická prevence zaměřena nejen na předcházení vzniku poruchy komunikační schopnosti, ale také na zmírnění dopadů vad řeči, které již vznikly (Bendová, 2014).

Klenková (2006) v současné logopedii uvádí dělení logopedické prevence na primární, sekundární a terciální.

Primární logopedická prevence je zaměřena především na rozvoj hrubé a jemné motoriky, oromotoriky, grafomotoriky, rozvoj sluchové a zrakové percepce a dechová cvičení probíhající zejména v mateřských školách. Logopedickou péči v mateřských školách zajišťují paní učitelky, které mají kurz logopedického asistenta. U dětí s odlišným řečovým vývojem mají za úkol upozornit rodiče na možnost narušení komunikační schopnosti a doporučit jim návštěvu odborníka (Kutálková, 2011).

Sekundární logopedická prevence se od primární odlišuje tím, že se již zaměřuje na určitou skupinu, u které je velké riziko vzniku narušené komunikační schopnosti (Peutelschmiedová in Bendová, 2014). Škodová (a kol., 2003) uvádí například děti z kojeneckých ústavů nebo také děti s neplynulým vývojem řeči.

Terciální logopedická prevence se zabývá jedinci s již vzniklou narušenou komunikační schopností a snaží se o to, aby v jejím důsledku nedocházelo k problémům v socializaci (Klenková, 2006). Peutelschmiedová (2005) uvádí, že cílem terciální prevence je předcházení dalšímu negativnímu vývoji vady řeči.

Lechta (2003) dále rozděluje logopedickou intervenci do tří úrovní, které vzájemně spolupracují, mezi ně patří logopedická diagnostika, logopedická terapie a logopedická prevence.

Důležitá je správná motivace a snaha zaujmout i ty nejmenší děti, protože právě u nich je logopedická prevence nejdůležitější.

4.1 Zásady logopedické prevence

Zvyšování efektivity logopedické prevence zajišťují logopedické zásady, které nám pomáhají k usnadnění logopedické péče a pozitivně se odráží v edukačním procesu osob s poruchou či vadou řeči. V případě dodržování a respektování logopedických zásad nejen odborníky, ale také učitelkami mateřských škol, asistentů a rodičů, dochází pak k eliminaci a zmírnění příznaků narušené komunikační schopnosti (Bendová, 2014).

Bendová (2014) uvádí některé z logopedických zásad/principů:

- **zásada komplexnosti** – týká se dítěte jako celku, zohledňuje jeho vývojová i osobnostní specifika v oblasti zdravotní, psychologické a sociální
- **zásada individuálního přístupu** – respektování specifík poruchy řeči, specifík osobnosti dítěte a specifík celého kolektivu třídy v mateřské škole
- **zásada včasného zákroku** – všimnutí si projevů narušené komunikační schopnosti u dítěte během logopedické prevence, upozornění rodičů a doporučení návštěvy logopeda
- **zásada týmové péče** – důležité je, aby se do logopedické péče zapojilo nejen dítě s vadou řeči a logoped, ale takého učitel mateřské školy, asistent a rodiče
- **zásada imitace normálního řečového vývoje** – je třeba respektovat ontogenetický vývoj řeči dítěte
- **zásada preferování obsahové stránky řeči** – je kladen důraz na to, **co** dítě řekne než na to, **jak** to řekne
- **zásada sociálního aspektu** – využívání přirozeného komunikačního prostředí mateřské školy
- **zásada přístupu hrou** – pokud si dítě myslí, že si hraje, vydrží se mnohem déle soustředit

I přes tyto výše uvedené zásady je důležitá spolupráce učitelek mateřské školy a rodiny dítěte, kdy úkolem učitelek je rodiče pravidelně informovat o průběhu logopedické péče. Roli hraje také výběr metod, forem a postupů, je vhodné volit takové, ve kterých dítě s narušenou komunikační schopností nebude stigmatizováno.

4.2 Dechová cvičení

Dechová cvičení napomáhají lépe koordinovat dech společně s hlasem a mluvou. Hlavním cílem je naučit dítě při řeči správného nádechu. Pedagog by si měl všimnout, zda se dítě nadechuje nosem a vydechuje ústy, tedy zda je dýchání fyziologické. Správnou výslovnost hlásek ovlivňuje také to, zda je nádech a výdech dostatečně hluboký a schopnost dítěte dýchání koordinovat (Bytešnicková in Bendová a kol, 2014).

V praxi s dětmi procvičujeme krátký nádech a dlouhý výdech, výdech s vyslovováním nějakého slova, krátký nádech a výdech, nádech s přerušovaným výdechem (např. mašinka – š, š, š, š) a dlouhý nádech a krátký výdech.

K nácvičku správného dýchání využíváme různých předmětů, např. foukání do vody pomocí brčka, foukání do peříčka, foukání do větrníku či do balónku.

Níže jsou přiloženy obrázky vlastnoručně vyrobených pomůcek pro dechové cvičení. Na prvním obrázku je žába ve tvaru trychtýře s brčkem a kulička z polystyrénu, nejdříve položíme kuličku do trychtýře žáby, poté zlehka foukáme do brčka a kulička se začne vznášet. Na druhém obrázku je papírová housenka a brčko. Brčko velmi zblízka přiložíme nad housenku a lehce a přerušovaně do něho foukáme. Housenka se začne pohybovat směrem vpřed jako by byla živá.

Obr. 1 - Pomůcka pro dech. cvičení (žába), zdroj: vlastní Obr. 2 - Pomůcka pro dech. cvičení (housenka), zdroj: vlastní

4.3 Gymnastika mluvidel

Motorika mluvních orgánů je úzce spjata s vývojem hrubé a jemné motoriky a také grafomotoriky (Klenková, 2006).

Kejklíčková (2016) uvádí, že mluvní orgány představují soubor orgánů, díky kterým je řeč realizována.

Při gymnastice mluvidel se procvičuje motorika rtů, jazyka, čelisti, měkkého patra. tváří a schopnost tyto mluvní orgány ovládat (Bendová, 2014).

Mezi cviky rtů řadíme úsměv, špulení rtů, brnkání prstíkem o dolní ret, vtáhnutí tváří dovnitř („kapřík“) a nafukování tváří. Do cvičení jazyka zahrnujeme vyplazování, pohybování jazykem doleva, doprava, nahoru a dolů, kroužení jazykem v ústech, kmitání, dotýkání se nosu a brady a schovávání jazyka za zuby. Kroužení, vysouvání brady, zívání a cvakání zubů využíváme k procvičení dolní čelisti.

Často se z důvodu zrakové kontroly provádí cvičení před zrcadlem, aby dítě dokázalo správně napodobit tvar rtů a pohyb a polohu jazyka (Dvořák, 2000).

4.4 Sluchová percepce

Sluchové vnímání je schopnost vnímat a přijmout slyšený zvuk, schopnost rozlišit jej a interpretovat. Patří sem schopnost naslouchat a rozlišit nejen zvuky, ale také slova a hlásky, dále schopnost sluchového zapamatování a schopnost slovo rozložit a zase složit, tedy sluchová analýza a syntéza. Na základě rozlišení hlásky se vyvíjí řeč a její schopnosti (Šimek in Bendová, 2014).

Dvořák (2000) uvádí, že i při těžkých poruchách sluchové percepce může dojít k opožděnému vývoji řeči či nevyvinutí řeči žádné.

K procvičování sluchového vnímání využíváme opakování slov, říkanky, básničky, rýmy, vytleskávání slabik, určování počtu slabik, rozlišování první a poslední hlásky ve slově, hra na určování odkud zvuk přichází či poznávání předmětů podle zvuku pomocí sluchu. Níže je přiložen obrázek vlastnoručně vyrobeného sluchového pexesa z umělohmotných vajíček z Kinder vajíček.

Obr. 3 - Zvukové pexeso, zdroj: vlastní

4.5 Zraková percepcce

Zrakové vnímání je velmi důležité pro správný vývoj řeči. Dítě za pomoci zraku napodobuje řečový vzor, odezírá pohyby úst a mimiku (Šikulová in Bendová, 2014).

Dítě zrakem rozlišuje tvary a lépe si zapamatovává. Zraková diferenciacce ovlivňuje schopnost dítěte lépe rozlišit tvary a poté tuto schopnost využívá při nácvičce čtení a psaní (Klenková, Kolbábková, 2003).

Zraková percepcce se dělí do vícero oblastí, které jsou velmi důležité. Mezi tyto oblasti patří vnímání barev, pozadí a figury, již výše zmíněná zraková diferenciacce nebo-li rozlišování, dále vnímání části a celku, oční pohyby a zraková paměť (Bednářová, Šmardová in Bendová, 2014).

U dětí v mateřské škole procvičujeme vyhledávání předmětu na obrázku, vyhledávání částečně ukrytých předmětů na obrázku, přiřazování stejných barev a tvarů, hledání rozdílů mezi dvěma obrázky, hraní pexesa, skládání puzzle, skládání obrázku dle posloupnosti a nejraději děti hrají „Kimovu hru“ (zapamatování si předmětů).

Níže je přiložen obrázek vlastnoručně vytvořené pomůcky na procvičování nejen zrakové percepcce, ale také na rozvoj jemné motoriky. Úkolem dětí je hodit oběma kostkami (na jedné je tvar a na druhé barva) a podle toho, co jim padne, musí přiřadit správný tvar správné barvy do správného políčka.

Obr. 4 – Didaktická pomůcka na rozvoj geometrických tvarů a barev, zdroj: vlastní

4.6 Hrubá motorika

Hrubou motoriku můžeme definovat jako součinnost pohybových schopností, ovládnutí a držení těla a řízení horní i dolní končetiny (Bendová, 2014).

Opatřilová (2004), uvádí, že například skákání, lezení, běhání, házení, podlézání a další činnosti jsou ukazatelem úrovně obratnosti dítěte a zároveň jsou tato cvičení důležitá pro rozvoj hrubé motoriky.

S dětmi v mateřské škole rozvíjíme hrubou motoriku pomocí míčových her, sportovních aktivit, pohybových her, improvizací na hudbu, taneční dramatizací písně a napodobení pohybu podle vzoru.

4.7 Jemná motorika a grafomotorika

Kutálková (2005) uvádí, že motorika rukou úzce souvisí s hmatem a koordinací pohybů. Bytešnicková (in Bendová, 2014) uvádí, že rozvoj jemné i hrubé motoriky je úzce spjat s rozvojem řeči.

Vývoj centrální nervové soustavy se podílí na řízení pohybu obou horních končetin, tedy končetiny pravé i levé (Vágnerová, 2005). Nejvíce si děti jemnou motoriku procvičují v běžných každodenních činnostech, například při sebeobsluze (zapínání zipů, zavazování tkaniček), ale také při hrách s různými stavebnicemi a skládačkami (Koťátková, 2005).

V praxi s dětmi procvičujeme jemnou motoriku například stříháním, lepením, trháním papíru, mačkáním papíru, překládáním papírů, modelováním a navlékáním korálků. Také cvičíme prsty pomocí prstových říkanek.

Součástí jemné motoriky je grafomotorika, kterou potřebujeme při psaní a kreslení (Pšeničková, 2012). Klenková (1997) definuje grafomotoriku jako řízený pohyb horní končetiny, který je zaznamenáván graficky.

S dětmi využíváme jednoduché cviky na svislé ploše a postupně přecházíme ke cvikům složitějším na vodorovné ploše. Dbáme na správný úchop tužky, správný sed a držení těla.

Bednářová a Šmardová (2006) uvádí prvky, které předchází psaní, řadí sem vodorovné čáry, svislé čáry, obloučky, spirály, zuby, vlnovky a dolní a horní smyčky.

Pod textem je přiložen obrázek vlastnoručně vyrobeného hmatového pexesa.

Obr. 5 – Hmatové pexeso, zdroj: vlastní

4.8 Rozvoj slovní zásoby

Hauser (2003) uvádí, že slovní zásoba obsahuje všechna slova daného jazyka. Slovní zásobu jako celek je možno rozlišit na jádro, které představuje neutrální a nejvíce užívaná slova a na okrajovou část, která se dále dělí do vrstev slovní zásoby, patří sem například slang, archaismy, argot, neologismy a další. Počet slov slovní zásoby je nezjistitelný, ale průměrný rozsah slov jedince je ovlivněn věkem.

Slovní zásoba je nestálá, protože některá slova, která jsou její součástí, mohou přestat být používána a postupně vymizet. Dělí se na aktivní, kterou tvoří často používaná slova v mluvené i psané podobě a na pasivní, která je o mnoho obsáhlejší a patří sem slova, která jedinec zná a rozumí jim, ale v běžném projevu je nevyužívá (Čechová, 2011).

V praxi v mateřské škole mezi činnosti na rozvoj slovní zásoby a jazyka obecně řadíme, například poznávání a pojmenovávání osob, věcí, zvířat na obrázku, popis obrázku, popis činnosti, převyprávění děje příběhu, básničky, říkadla, písničky, hádanky, rýmy, slova stejného a opačného významu, hádanky, dokončování vět, zdrobněliny, hry na rozvoj slovní zásoby – „Šla babička do města a koupila tam ...“, „Já mám, kdo má“, slovní fotbal a mnoho dalších.

5 Uvedení do praktické části bakalářské práce

V praktické části bakalářské práce bude vytvořen týdenní projekt v podobě souboru činností pro děti zaměřený do oblasti prevence vzniku narušené komunikační schopnosti. Vytvořený projekt bude rozdán pedagogům mateřských škol. Paní učitelky s tímto projektem budou pracovat po dobu jednoho týdne a po uplynutí této doby s nimi bude navázán kontakt a budou požádané o zpětnou vazbu pomocí metody rozhovoru.

5.1 Cíle praktické části bakalářské práce

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je vytvoření týdenního projektu logopedických chvil pro děti v heterogenních třídách mateřských škol, ve kterém budou zahrnuty všechny oblasti logopedické prevence – dechová cvičení, gymnastika mluvidel, sluchová a zraková percepce, hrubá motorika, jemná motorika a grafomotorika a rozvoj slovní zásoby.

Na základě stanoveného hlavního cíle byl stanoven dílčí cíl.

DC1: Zhodnotit vhodnost a využitelnost vytvořeného logopedického projektu z pohledu vybrané skupiny pedagogů mateřských škol v Pardubickém kraji.

5.2 Metodologie praktické části bakalářské práce

V rámci výzkumného šetření bylo využito kvalitativního metodologického přístupu. Pro získání potřebných dat jsem zvolila metodu strukturovaného rozhovoru.

Kvalitativní přístup je komplexní, umožňuje získat podrobné informace a celkový vhled do zkoumané problematiky v přirozených podmínkách (Hendl, 2005).

Rozhovor je velmi často užívaná výzkumná metoda, která spočívá ve verbální komunikaci mezi výzkumníkem a respondentem. Rozlišujeme strukturovaný rozhovor, kdy má výzkumník předem pečlivě připravené otázky, podle kterých postupuje, nestrukturovaný rozhovor, při kterém výzkumník nemusí postupovat podle předem připravených otázek a může se v otázkách vracet, jedná se spíše o přirozenou komunikaci mezi lidmi, a nakonec polostrukturovaný rozhovor, který stojí na pomezí strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru a výzkumník může otázky přizpůsobit dané situaci (Chrástka, 2007).

Strukturovaný rozhovor jsem zvolila proto, abych získala osobní výpovědi učitelk mateřských škol a přiblížila se tak jejich pocitům a zkušenostem z vytvořeného projektu.

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumného šetření se zúčastnily učitelky heterogenních tříd mateřských škol v Pardubickém kraji. Jedná se celkem o čtyři učitelky, které pracují s dětmi ve věku od tří do šesti až sedmi let (v případě dětí s odkladem školní docházky). S jejich souhlasem je nadále v této práci budu označovat jejich křestními jmény.

Paní učitelce Zdeně je 30 let a pracuje v mateřské škole č. 1 již šestým rokem. Má vysokoškolské magisterské vzdělání v oboru speciální pedagogiky a také kurz logopedického asistenta (preventisty). Ve své třídě v mateřské škole provádí každý týden individuální logopedické chvíle. Pracuje podle materiálu poskytnutého klinickým logopedem.

Paní učitelce Haně je 59 let a v mateřské škole č. 2 pracuje již 40 let. Má středoškolské vzdělání s maturitou na pedagogické škole v Litomyšli v oboru předškolní a mimoškolní pedagogiky a kurz – Podpora rozvoje komunikačních schopností u dětí s rizikem NKS a SPU. V mateřské škole vede kroužek logopedické prevence „Procvičování řeči“, jedná se o individuální i kolektivní práci s dětmi v oblasti logopedické prevence.

Paní učitelce Simoně je 47 let a pracuje v mateřské škole č. 2 již 29 let. Má středoškolské vzdělání s maturitou na pedagogické škole v Litomyšli v oboru předškolní a mimoškolní pedagogiky. V mateřské škole vede již několik let hudebně-pohybový kroužek, s kterým vystupuje na různých akcích v Pardubickém kraji.

Paní učitelce Kateřině je 37 let a pracuje v mateřské škole č. 3 již 15 let. Má středoškolské vzdělání s maturitou na střední soukromé škole v Chrudimi v oboru pedagogického lycea, vyšší odborné vzdělání v oboru předškolní pedagogiky v Litomyšli a bakalářský titul z jiného oboru než z pedagogického.

5.4 Charakteristika místa výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo realizováno ve třech mateřských školách v Pardubickém kraji. Hlavním kritériem pro výběr MŠ bylo, aby její součástí byla alespoň jedna heterogenní třída a souhlas paní učitelek MŠ s realizací výzkumného šetření. Z vybraných MŠ byly zvoleny jednotlivé třídy, které navštěvovaly děti různého věku.

Mateřská škola č. 1 má celkem čtyři heterogenní třídy. Všechny třídy pracují podle programu Začít spolu. Z této MŠ jsem k realizaci výzkumného šetření vybrala jednu třídu o počtu 26 dětí. V této třídě je 5 dětí čtyřletých, 5 dětí pětiletých, 12 dětí šestiletých a 4 děti sedmileté.

Mateřská škola č. 2 má celkem šest oddělení. Z této MŠ jsem k realizaci výzkumného šetření vybrala dvě třídy. První třídu tvoří 25 dětí, z toho 8 dětí čtyřletých, 6 dětí pětiletých, 9 dětí šestiletých a 2 děti s odkladem školní docházky. Druhou třídu tvoří také 25 dětí, z toho 3 děti tříleté, 6 dětí čtyřletých, 9 dětí pětiletých, 6 dětí šestiletých a 1 dítě s odkladem školní docházky.

Mateřská škola č. 3 je vesnická jednotřídka. Celkem třídu tvoří 26 dětí, z toho je 5 dětí ve věku tří let, 4 děti ve věku čtyř let, 5 dětí ve věku pěti let, 11 dětí šestiletých a 1 dítě s odkladem školní docházky.

5.5 Průběh výzkumného šetření

Samotné výzkumné šetření bylo započato v březnu 2022 z důvodu zvoleného tématu projektu „Hrátky se zvířátky“. Téma zvířata a mláďata se v mateřských školách probírá na jaře, nejčastěji v březnu a v dubnu.

Vytvořený logopedický projekt byl do všech MŠ donesen a osobně předán paní učitelkám, které s ním celý následující týden pracovaly. Po uplynutí jednoho týdne byly paní učitelky MŠ kontaktovány, osobně navštíveny a požádány o zpětnou vazbu pomocí strukturovaného rozhovoru.

6 Realizace výzkumného šetření

Součástí realizace výzkumného šetření bylo vytvoření projektu logopedických kolektivních chvil pro děti v mateřských školách. Logopedické kolektivní chvíle jsou součástí každodenní řízené činnosti učitelky v mateřské škole. Úkolem logopedických chvil není diagnostika ani náprava hlásek v řeči dítěte, ale snaha o prevenci vzniku poruch řečové komunikace. Projekt byl vytvořen pro heterogenní třídu. Jednotlivé oblasti logopedických chvil jsou rozděleny podle věku a respektují fyziologický vývoj dítěte. Obsahem logopedických chvil jsou dechová cvičení, gymnastika mluvidel, sluchové a zrakové vnímání, hrubá motorika, jemná motorika a grafomotorika a rozvoj slovní zásoby.

6.1 Týdenní projekt logopedických chvil v mateřských školách – „Hrátky se zvířátky“

„Hrátky se zvířátky“

Týdenní projekt logopedických chvil
v mateřských školách

Obr. 6 – Pes a kočka, zdroj: Pes kočka Stock vektory, Royalty Free Pes kočka Ilustrace | Depositphotos®. Stock fotografie, Royalty Free obrázky, vektorové umění, filmové záběry | Depositphotos [online]. Dostupné z: <https://cz.depositphotos.com/vector-images/pes-ko%C4%8Dka.html>

Téma projektu

Tématem projektu je logopedická prevence a možnosti její realizace.

Název projektu

Projekt nese název „**Hrátky se zvířátky**“.

Charakteristika projektu

Jedná se o týdenní projekt v podobě souboru činností pro děti, který je určen především pedagogům mateřských škol a jeho obsahem je realizace logopedické prevence pomocí logopedických chviliek v heterogenních třídách mateřských škol.

Činnosti projektu

Projekt obsahuje dechová a artikulační cvičení, grafomotorická cvičení, činnosti na rozvoj zrakové a sluchové percepce, činnosti na rozvoj jemné a hrubé motoriky a činnosti zaměřené na rozvoj slovní zásoby.

Organizační formy práce

Organizačními formami jsou práce ve skupině a společná práce.

Druh zařízení

Primárně je projekt určen mateřským školám.

Věková kategorie

Jednotlivé činnosti jsou rozdělené pro děti ve věku 3,0 – 4,0 let, 4,1 – 5 let a 5,1 let až děti s odkladem školní docházky.

Délka trvání

Projekt je rozvržen do pěti pracovních dnů, tedy do jednoho týdne.

Pomůcky

Pomůcky jsou uvedené u jednotlivých činností.

Cíl projektu

Cílem projektu je komplexně podpořit vývoj komunikačních dovedností dětí v mateřských školách, a to zejména v oblasti: dechových cvičení, gymnastiky mluvidel, sluchové a zrakové percepce, hrubé motoriky, jemné motoriky a grafomotoriky a slovní zásoby.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení:

Učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům.

Získanou zkušenost uplatňuje v praktických situacích a v dalším učení.

Pokud se mu dostává uznání a ocenění, učí se s chutí.

Kompetence k řešení problémů:

Nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu.

Komunikativní kompetence:

Průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím.

Dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky.

Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný rozhovor.

Sociální a personální kompetence:

Ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřídit, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje. Je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy. Umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej.

Činnostní a občanské kompetence:

Má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení. K úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně.

Očekávané výstupy

Dítě a jeho tělo:

Vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu.

Ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem.

Vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (sluchově rozlišovat zvuky a tóny, zrakově rozlišovat tvary předmětů a jiné specifické znaky, rozlišovat vůně, chutě, vnímat hmatem apod.)

Ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku.

Zvládnou základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci.

Dítě a jeho psychika:

A) Jazyk a řeč

Správně vyslovovat, ovládat dech, tempo a intonaci řeči.

Pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno.

Vést rozhovor.

Porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větech).

Učit se nová slova a aktivně je používat. Formulovat otázky.

Naučit se z paměti krátké texty.

Popsat situaci.

Sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech.

Utvořit jednoduchý rým.

Poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma.

B) Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Záměrně se soustředit na činnosti a udržet pozornost.

Poznat a pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno.

Postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí.

Naučit se nazpaměť krátké texty, úmyslně si zapamatovat a vybavit.

C) Sebepojetí, city a vůle

Prožívat radost ze zvládnutého a poznaného.

Uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názor a vyjádřit jej.

Respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla, přijímat vyjasněné a zdůvodněné povinnosti.

Dítě a ten druhý:

Spolupracovat s ostatními.

Dodržovat herní pravidla.

Přirozeně a bez zábrán komunikovat s druhým dítětem, navazovat a udržovat přátelství.

Odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná.

Dítě a společnost:

Dodržovat pravidla her a jiných činností, jednat spravedlivě, hrát fair.

Zacházet šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, s knížkami, s penězi apod.

Dítě a svět:

Zvládat běžné činnosti a požadavky na dítě kladené i jednoduché praktické situace.

Konkretizované očekávané výstupy

Dítě a jeho tělo:

Běhat, skákat, udržovat rovnováhu na jedné noze.

Zvládat nižší překážky, zvládat různé druhy lezení.

Pohybovat se bezpečně ve skupině dětí.

Přizpůsobit či provést jednoduchý pohyb podle vzoru či pokynů.

Pohybovat se rytmicky, dodržet rytmus.

Tužku držet správně, tj. dvěma prsty, třetí podložený, s uvolněným zápěstím.

Vést stopu tužky při kresbě apod.

Dítě a jeho psychika:

A) Jazyk a řeč

Vyslovovat všechny hlásky správně a mluvit zřetelně, gramaticky správně, v přiměřeném tempu, ovládat sílu a intonaci hlasu.

Znát většinu slov a výrazu běžně používaných v prostředí dítěte.

Mít přiměřeně bohatou slovní zásobu, dokázat osvojená slova aktivně uplatnit v řeči.

Chápat jednoduché hádanky a vtipy.

Rozkládat slova na slabiky.

Rozlišit krátké a dlouhé samohlásky.

Vyčlenit hlásku na počátku a na konci slova.

Poznat a najít k sobě slova, která se rýmují, doplnit chybějící slovo rýmu.

Poznat a vyhledat slova protikladného významu (antonyma), podobného významu (synonyma), stejně znějící a slova různého významu (homonyma).

B) Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Rozlišit tvary předmětů, základní geometrické tvary, základní barvy (červená, modrá, žlutá), barvy složené (oranžová, zelená, fialová).

Rozlišit zvuky a známé melodie.

Sluchem rozlišit slova, slabiky, počáteční slabiky a hlásky ve slovech.

Zapamatovat si krátké říkanky, rozpočítadla, jednoduché básničky, písničky a reprodukovat je.

Zapamatovat si pohádku, děj, příběh a převyprávět ho.

Dokončit příběh pohádku. Dokreslit chybějící části na obrázku.

Orientovat se v řadě, v prostoru.

Rozumět a používat základní pojmy označující velikost, hmotnost.

C) Sebepojetí, city a vůle

Plnit činnosti podle instrukcí.

Přijmout povinnost, soustředit se na činnost a samostatně ji dokončit.

Přijmout roli ve hře.

Dítě a ten druhý:

Spolupracovat s dospělým.

Respektovat dospělého.

Aktivně komunikovat s druhými dětmi bez vážnějších problémů (vyprávět, povídat, poslouchat, naslouchat druhému).

Spolupracovat při hrách a aktivitách nejrůznějšího zaměření, být ostatním partnerem.

Dítě a společnost:

Chápat podstatu hry a její pravidla, dodržovat pravidla her a jiných činností, nepodvádět a hrát spravedlivě.

Navazovat s dětmi vztahy, mít ve skupině své kamarády, udržet a rozvíjet s nimi přátelství.

Vyjadřovat se zpěvem, hrou na jednoduché rytmické či hudební nástroje, hudebně pohybovou činností.

Dítě a svět:

Zvládat běžné denní činnosti, požadavky i jednoduché praktické situace, které se v mateřské škole opakují.

Rozumět běžným okolnostem, dějům, jevům a situacím, s nimiž se běžně setkává (rozumět tomu, co se ve známém prostředí děje).

Rizika

Dítě a jeho tělo:

Nedostatečně připravené prostředí, nedostatečné vybavení náčiním, nářadím, popř. nedostatečné využívání vybavení a dalších možností.

Neznalost zdravotního stavu a zdravotních problémů dítěte.

Dlouhodobé statické zatěžování bez pohybu, uplatňování nevhodných cviků a činností, nevhodné oblečení při pohybových činnostech.

Dítě a jeho psychika:

A) Jazyk a řeč

Špatný jazykový vzor.

Vytváření komunikativních zábran (necitlivé donucování dítěte k hovoru, nerespektování dětského ostychu vedoucí k úzkosti a strachu dítěte).

Málo příležitostí k samostatným řečovým projevům dítěte (spontánním i řízeným) a slabá motivace k nim.

B) Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Nedostatek porozumění a ocenění úspěchu či úsilí.

Nedostatek příležitostí k poznávacím činnostem založeným na vlastní zkušenosti.

C) Sebepojetí, city a vůle

Nepřiměřené nároky na dítě, časté negativní hodnocení, kdy dítě opakovaně prožívá pocit selhání.

Spěch a nervozita, omezování možností dítěte dokončovat činnost v individuálním tempu, nevhodné zásahy a přerušování činností dětí dospělými.

Dítě a ten druhý:

Prostředí, které nabízí málo možností ke spolupráci a komunikaci s druhým.

Nedostatečný respekt k vzájemným sympatiím dětí a malá podpora dětských přátelství.

Dítě a společnost:

Nedostatek estetických a etických podnětů a příležitostí k jejich kultivovanému prožívání a vyjádření.

Nevšímavost k nevhodné komunikaci a jednání mezi dětmi.

Dítě a svět:

Jednotvárná, málo rozmanitá nabídka činností, málo podnětné, málo pestré a málo obměňované prostředí, nebo prostředí nepřehledné, neupravené, neuspořádané, s nadbytkem hraček a věcí.

Špatný příklad dospělých.

Pondělí

Motivace

Maňásci pejsek a kočička přišli za dětmi do školky a přinesli jim ukázat kouzelnou hůlku, kterou našli v lese. „Děti, podívejte, jaké kouzlo jsme se naučili.“, povídá kočička. Na to pejsek mávne kouzelnou hůlkou a z dětí se stávají zvířátka. Společně s paní učitelkou napodobují zvuky zvířat, například koza – mé mé – přirozená hlasová poloha, kozel – hlasitěji a hlubším hlasem a kůzle – tiše a vysokým, tenkým hláskem. Dále je možno takto napodobit hlas ovce, berana a jehněte a dalších zvířat. U menších dětí mohou být využity obrázky nebo modely zvířat.

A) Věková kategorie: 3,0 – 4,0 let

Dechové cvičení

Nádech, zadržetí dechu a výdech – „kočička se protahuje“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Vysouvání a zasouvání jazyka – „mlsná kočička“.

- paní učitelka nejprve předvede a děti ji napodobují
- lze předvádět před zrcadlem
- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Poznávání a pojmenovávání zvířat podle zvuku.

- paní učitelka napodobí zvuk zvířete, například kočky – „mňau“ a děti určují, o jaké zvíře se jedná
- lze také využít knihu o zvířatech se zvukovými nahrávkami nebo jinou zvukovou nahrávku
- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj slovní zásoby, soustředění se na činnost*
- *Pomůcky: zvuková knížka, nahrávka zvuků, lidský hlas*

Zrakové vnímání

Poznávání a pojmenovávání zvířat na obrázku.

- paní učitelka si připraví obrázky zvířat, postupně je dětem ukazuje a děti jednotlivá zvířata na obrázku pojmenovávají
- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj slovní zásoby, upevňování názvů zvířat*
- *Pomůcky: obrázky zvířat*

Hrubá motorika

Napodobování pohybu zvířat – žabí poskoky, slepičí kroky, chůze jako čáp.

- dle pokynu učitelky děti napodobují pohyb zvířat

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*

Jemná motorika

Vkládání zvířat do dřevěné vkládačky.

- paní učitelka připraví dřevěnou vkládačku se zvířaty a děti vkládají zvířata do správných políček

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky a špetkového úchopu*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakového vnímání a slovní zásoby*
- *Pomůcky: dřevěná vkládačka se zvířaty*

Obr. 7 – Dřevěná vkládačka se zvířaty, zdroj: vlastní

Grafomotorická cvičení

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Spojování psa s boudou na formátu A3 dle libosti dětí.

- paní učitelka připraví papír formátu A3 nebo tabuli a nakreslí psa a boudu
 - děti voskovkou spojují psa s boudou dle své libosti

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky*
- *Sekundární cíl: uvolnění ramenního kloubu a zápěstí, rozvoj zrakové percepce*
- *Pomůcky: formát papíru A3/tabule s předkresleným psem a boudou, voskovka*

Rozvoj slovní zásoby

Povídání o zvířatech a jejich mláďatech.

- paní učitelka vede s dětmi rozhovory o zvířatech a jejich mláďatech
 - lze využít obrázky a přiřazovat mláďata ke svým zvířecím maminkám

- *Primární cíl: rozvíjení slovní zásoby, upevňování názvů zvířat a jejich mláďat*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce (v případě využití obrázků)*

B) Věková kategorie: 4,1 – 5,0 let

Dechová cvičení

Dát zuby k sobě, našpulit rty, nádech nosem s artikulací „či či či“ – „voláme na kočičku“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Vypláznutí jazyka a pohybování jazykem vpravo a vlevo – „zvědavý pejsek“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují

- lze předvádět před zrcadlem

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Rozkládání slov na slabiky a určování počtu slabik ve slově.

- paní učitelka říká názvy zvířat, děti je vytleskávají a určují počet slabik (počítají kolikrát tleskly)

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj předmatematických představ*

Zrakové vnímání

Rozřazování zvířat, která žijí u rybníku a která na statku.

- paní učitelka připraví dětem obrázky statku a rybníku a děti rozřazují jednotlivá zvířata podle skutečnosti, kde žijí

- *Primární cíl: rozvoj zrakové diference*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Pomůcky: zalaminované obrázky zvířat, statku a rybníku*

Obr. 8 – Zvířata na statku a u rybníku, zdroj: vlastní

Jemná motorika

Prstová říkanka.

- paní učitelka nejprve dětem říkanku předvede a poté se společně říkanku po rýmech učí

- publikace: Prstohrátky nejen se zvířátky (Jenčková, 2016)
- výchozí pozice: **Kočička z prstů**
  - ouška kočičky – vztyčený pravý ukazováček a malíček
  - tlamička – spojení konečku pravého palce s konečky prostředníčku a prsteníčku

Kočička (František Synek)

Kočička mňouká,	(současně zvedáme pravý prostředníček s prsteníčkem a spojíme s palcem)
kolem se kouká,	(otáčíme pravou rukou ze strany na stranu)
na nás se dívá,	(otočíme ruku proti sobě, sklopíme zápěstí dolů a zpět do původní polohy)
ouškama kývá.	(současně ohneme ukazováček a malíček)

Kočičko mňoukej,	(současně zvedáme pravý prostředníček s prsteníčkem a spojíme s palcem)
kolem se koukej,	(otáčíme pravou rukou ze strany na stranu)
na nás se dívej,	(otočíme ruku proti sobě, sklopíme zápěstí dolů a zpět do původní polohy)
ouškama kývej.	(současně ohneme ukazováček a malíček)

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky – uvolnění zápěstí*
- *Sekundární cíl: rozvoj sluchové paměti a slovní zásoby*

Hrubá motorika

Nápodoba pohybu zvířat dle tempa a dynamiky hudby.

- paní učitelka hraje na klavír a děti dle rytmu a dynamiky napodobují různá zvířata, např. hluboké tóny s těžkým dopadem na klávesy – nápodoba medvěda (kolíbání těla ze strany na stranu s dupotem a zvedání rukou) nebo vysoké tóny s lehkým dopadem na klávesy – nápodoba ptáčka (děti létají jako pták) a další možné obměny

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Sekundární cíl: vnímání tempa a dynamiky hudby, přizpůsobení pohybu těla hudbě*
- *Pomůcky: klavír, klávesy*

Grafomotorická cvičení (PM č. 1)

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Grafomotorický list – spojování zvířat a jejich příbytku.

- paní učitelka dětem rozdává grafomotorické listy a děti mají za úkol spojit zvíře s jeho domečkem – nejprve prstem, poté tužkou

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce*

- *Pomůcky: pracovní list, tužka*

Rozvoj slovní zásoby

Protiklady.

- paní učitelka dětem ukazuje obrázky zvířat, o kterých si povídají a společně procvičují základní vlastnosti (malý x velký, hubený x tlustý, čistý x špinavý, mokrý x suchý, těžký x lehký, hlasitý x tichý, vysoký x nízký)

- *Primární cíl: upevňování základních pojmů určující danou vlastnost*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Pomůcky: obrázky zvířat*

Obr. 9 – Obrázky zvířat, zdroj: vlastní

Pracovní materiál č. 1 – Spojování zvířat s jejich příbytkem

Obr. 10 – Spojování zvířat s jejich příbytkem, zdroj: vlastní

C) Věková kategorie: 5,1 let – odklad školní docházky

Dechová cvičení

Dát zuby k sobě, našpulit rty, nádech nosem a výdech s artikulací „žžžž“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Jazyk za horní zuby, přidržen na horním patře a artikulovat „la la la“ – „ptáček zpívá“.

- paní učitelka nejprve předvede a děti napodobují

- lze předvádět před zrcadlem

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Rozkládání slov na slabiky, určování počtu slabik ve slově a určování počáteční hlásky.

- paní učitelka říká názvy zvířat, děti vytleskávají, určují počet slabik ve slově (počítají kolikrát tleskly) a určují počáteční hlásku ve slově

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce a diferenciac*
- *Sekundární cíl: rozvoj předmatematických představ*

Zrakové vnímání (PM č. 2)

Dokreslování obrázku.

- děti mají za úkol dokreslit polovinu obrázku

- publikace: Logochvilky aneb Náměty na kolektivní jazykové chvilky (2018)

- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj správného úchopu tužky a koordinace ruky a oka*
- *Pomůcky: pracovní list, tužka*

Jemná motorika

Hra na ptáčky – „zobání zrní“.

- paní učitelka připraví na stoleček „zrní“ (plyšové kuličky, kuličky ze zmačkaného papíru a další dle fantazie a možností), děti v nácviku špetky sbírají „zrní“ a poté zkouší sbírat pomocí pinzety a kuličku

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky a nácvik špetkového úchopu*
- *Sekundární cíl: rozvoj koordinace oka a ruky*
- *Pomůcky: „zrní“ (zmačkaný papír, plyšové bambulky atd.), kuliček, pinzeta*

Hrubá motorika

Reakce a změna pohybu na stanovený signál.

- děti se pohybují po třídě dle své libosti a na stanovený signál (např. tlesknutí) napodobí předem smluvený pohyb, např. jedno tlesknutí – chůze jako čáp, dvě tlesknutí – chůze jako kačenky, tři tlesknutí – pohyb psa (chůze po čtyřech) a čtyři tlesknutí – račí chůze (lezení pozadu dozadu)

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*

- *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce a předmatematických představ*

Grafomotorická cvičení

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Kresba dle básničky.

- paní učitelka říká básničku a děti podle ní kreslí zvíře
- publikace: Kateřina Pešková – Speciální pedagog v mateřské škole

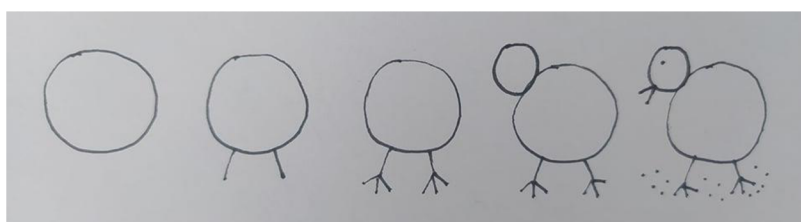
Kuřátko

Nakreslíme vajíčko, žluté jako sluníčko.

Přidáme dvě nožičky a k nim malé prstíčky.

Ještě žlutou kuličku, jako ptačí hlavičku.

Očko, malý zobáček, pak nasypeme máček.

Obr. 11 – Kresba dle básničky – kuřátko, zdroj: vlastní

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky*
- *Sekundární cíl: rozvoj správného úchopu tužky, rozvoj sluchové percepce, rozvoj fantazie a vnímání*
- *Pomůcky: papír, tužka, pastelky*

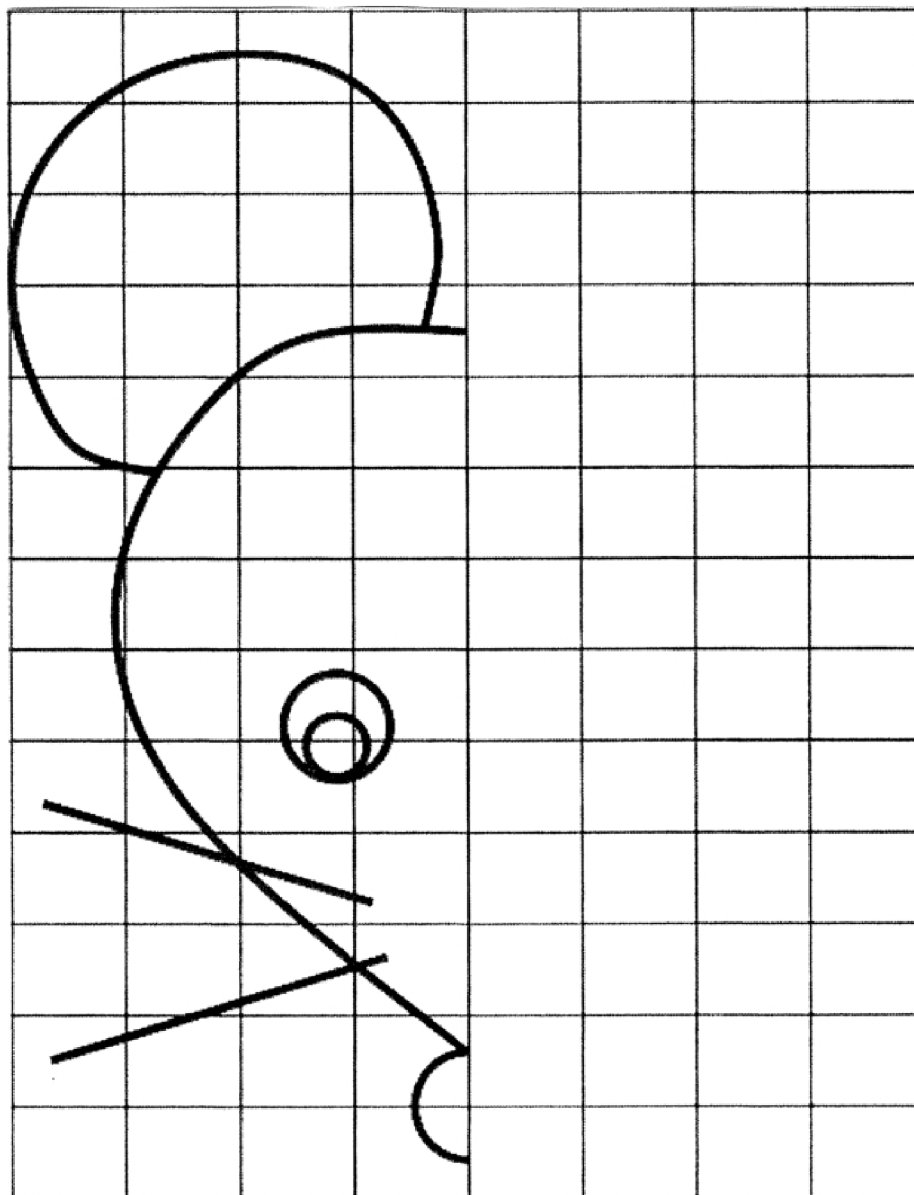
Rozvoj slovní zásoby

Procvičování jednotného a množného čísla.

- paní učitelka říká zvířata v jednotném čísle a děti je převádí do čísla množného a naopak, např. jedna koza – dvě kozy, jedna kočka – tři kočky – pět koček

- *Primární cíl: tvorba jednotného a množného čísla a nácvik správného skloňování slov*
- *Sekundární cíl: rozvoj předmatematických dovedností a sluchové percepce*

Pracovní materiál č. 2 – Dokreslování obrázku

Obr. 12 – Pracovní list – dokreslování obrázku, zdroj: Logochvilky aneb Náměty na kolektivní jazykové chvílky (2018)

Úterý

Motivace

Kočka a pes se rozhodli, že pojedou na výlet a ukážou kouzelnou hůlku zvířátkům na statku. A tak společně s dětmi nastoupili do autobusu a odjeli na statek. Na statku potkali spoustu dalších zvířátek a těm se kouzelná hůlka líbila tak moc, že si ji chtěli všichni vyzkoušet. Nejprve ji pes půjčil kravičce – „bú bú“, potom ji kočka zase půjčila kohoutovi – „kykyryký“ a nakonec si ji vyzkoušela i slepička – „kokodák“.

A) Věková kategorie: 3,0 – 4,0

Dechová cvičení

Nádech nosem a výdech ústy na slabiku „béé“ a poté přerušovaně „bé bé bé“ – „ovečka“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Kroužení jazykem přes horní a dolní ret – „kočka se olizuje“.

- paní učitelka nejprve předvede a děti napodobují

- lze předvádět před zrcadlem

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Nápodoba zvuků zvířat podle pokynů paní učitelky.

- paní učitelka řekne název zvířete a předvede jeho zvuk, děti poslouchají a napodobují

- lze také využít obrázků se zvířaty

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj motoriky mluvidel*

Zrakové vnímání

Kimova hra.

- paní učitelka vybere dvě figurky zvířat, které položí vedle sebe, děti si je prohlédnou a zapamatují, poté paní učitelka zvířata přikryje šátkem a jedno zvíře odstraní, nakonec šátek odkryje a děti hádají, které zvíře zmizelo

- pro ztížení je možné schovat pod šátek více zvířat

- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce a paměti*
- *Sekundární cíl: rozvoj slovní zásoby, postřeh, soustředěnost*
- *Pomůcky: figurky zvířat, šátek*

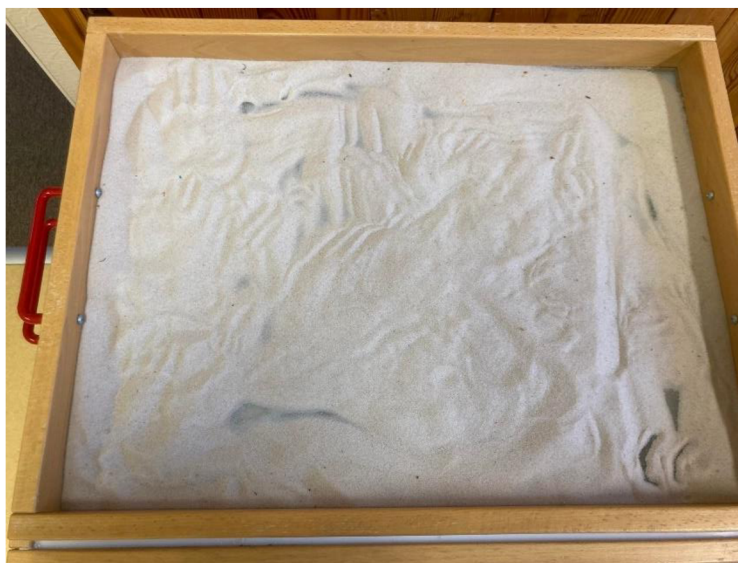
Jemná motorika

Hrátky s pískem – kreslení prstem do písku.

- paní učitelka dětem připraví nádobu s pískem a děti prstem kreslí do písku dle své fantazie

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*

- *Sekundární cíl: rozvoj hmatové percepce a koordinace oka a ruky*
- *Pomůcky: nádoba s pískem*

Obr. 13 – Nádoba s pískem, zdroj: vlastní

Hrubá motorika

Kutálení balónu po čáře – „kočička kutálí klubičko“.

- každé dítě dostane balón a kutálí ho po předem připravené čáře na koberci/podlaze
- čáru lze vytvořit pomocí barevné lepící pásky
  - *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
  - *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky, soustředěnost*
  - *Pomůcky: balón, barevná lepící páska pro vytvoření čáry*

Grafomotorická cvičení

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Nácvik kolečka na papíru formátu A3 – „ohrádka pro koníčka“.

- děti kreslí voskovkou kolečko na formát A3 nebo na tabuli okolo předkresleného koníčka jako ohrádku, aby nikam neutekl
  - *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky a koordinace ruky a oka*
  - *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce*
  - *Pomůcky: formát A3 nebo tabule s předkresleným koněm, voskovka*

Rozvoj slovní zásoby

Popisování zvířat na obrázku.

- děti popisují zvířata na obrázku – jak vypadají (barva, velikost, srst, počet nohou, rohy, ocas atd.)
  - *Primární cíl: rozvoj slovní zásoby*
  - *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce*
  - *Pomůcky: obrázky zvířat*

B) Věková kategorie: 4,1 – 5,0 let

Dechová cvičení

Pomalý nádech a přerušovaný výdech s artikulací „ku ku ku“ – „kukačka“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Tvarování rtů do kroužku, lehce rty přibližovat a oddalovat – „kapřík“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- lze předvádět před zrcadlem
- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

„Hra na ozvěnu“ – opakování šeptaných slov.

- paní učitelka šeptá názvy nebo zvuky zvířat, děti poslouchají a nahlas opakují
- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj motoriky mluvidel a pozornosti*

Zrakové vnímání

Kimova hra.

- paní učitelka vybere pět figurek zvířat, které položí vedle sebe, děti si je prohlédnou a zapamatují, poté paní učitelka zvířata přikryje šátkem a jedno zvíře odstraní, nakonec šátek odkryje a děti hádají, které zvíře zmizelo
- pro ztížení je možné odebrat současně více zvířat
- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce a paměti*
- *Sekundární cíl: rozvoj slovní zásoby, postřeh, soustředěnost*
- *Pomůcky: figurky zvířat, šátek*

Jemná motorika

Modelování ježka a dalších zvířat.

- děti z modelovací hmoty modelují ježka a pro napodobení bodlin do něho zapíchávají párátka
- lze modelovat i další zvířata dle fantazie dětí
- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky a špetkového úchopu*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakového a hmatového vnímání*
- *Pomůcky: modelovací hmota, párátka*

Hrubá motorika

Pantomima.

- každé dítě si vybere zvíře, které poté pohybem napodobí, ostatní děti hádají, jaké zvíře představuje
- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky, rozvoj představivosti*

Grafomotorická cvičení (PM č. 3)

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Grafomotorický list – „slepička zobe zrní“.

- paní učitelka dětem rozdá pracovní listy a děti slepičce dokreslují zrní, aby měla co zobat

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce, koordinace ruky a oka*
- *Pomůcky: pracovní list, tužka*

Rozvoj slovní zásoby

Povídání o zvířatech a oprava chybných tvrzení.

- rozhovory s dětmi o zvířatech (kde bydlí, co nám dávají, jak vypadají atd.)

- poté paní učitelka říká chybné věty, děti ji poslouchají a opravují chybná tvrzení

- příklady vět: Pejsek dává mléko.

Kočka spí v kurníku.

Ovečka mňouká.

Koniček snáší vajíčka.

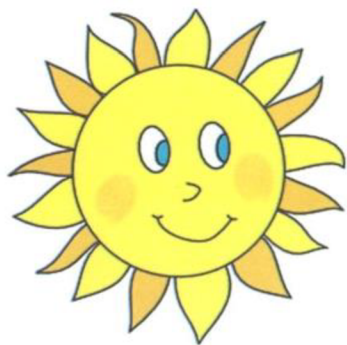
Kravička štěká.

Ryba má rohy.

- *Primární cíl: rozvoj slovní zásoby*
- *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce a logického myšlení*

Pracovní materiál č. 3 – Slepička zobe zrní

Dokresli slepičce zrní, aby měla co zobat.

Obr. 14 – Pracovní list – slepička zobe zrní, zdroj: vlastní

C) Věková kategorie: 5,1 – odklad školní docházky

Dechová cvičení

Souvislý pomalý nádech a souvislý pomalý výdech s artikulací „ssss“ – „had syčí“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Ťukání jazykem o horní patro a horní zuby – „datel“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují

- lze předvádět před zrcadlem

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Sluchové cvičení – tlesk, dup, plesk, mlask.

- vybrané dítě předvádí tleskání, dupání, mlaskání a pleskání o stehna v pořadí dle své libosti, ostatní děti stojí zády k němu a podle sluchu po něm opakují, poté vymýšlejí, který zvuk přiřadí, k jakému zvířátku (např. dup – medvěd dupe, plesk – žába skočila do vody atd.)

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce, diferenciacce a paměti*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj pozornosti a fantazie*

Zrakové vnímání

Kimova hra.

- paní učitelka položí deset figurek zvířat vedle sebe a na malou chvíli je ukáže dětem, které si jich snaží zapamatovat, co nejvíce, poté zvířata přikryje a děti vyjmenovávají zvířata, která si zapamatovala

- pro ztížení je možno přidat více zvířat

- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce a paměti*
- *Sekundární cíl: rozvoj slovní zásoby, postřeh, soustředěnost*
- *Pomůcky: figurky zvířat, šátek*

Jemná motorika

Práce s modelovací hmotou.

- děti z modelovací hmoty modelují zvířata a jejich obydlí

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakového a hmatového vnímání a koordinace ruky a oka*
- *Pomůcky: modelovací hmota*

Hrubá motorika

Básnička s pohybem.

- paní učitelka dětem nejprve předvede a poté se básničku společně učí po jednotlivých částech

- publikace: Říkadla a jednoduchá cvičení: pro děti od kojeneckého věku (Kišová, 2010)

Vyspala se kočička

Vyspala se kočička,	(klečení na čtyřech)
brněla ji tlapička.	(zatřepání rukou)
Protáhla si přední zadní:	(protáhnout do dálky ruce jednu po druhé a nohy)
„Pozor kočko, neupadni!“	
Vyhrbila záda,	(vyhrbit záda, hlavu vtáhnout mezi ramena)
aby byla zdráva.	(vrátit se zpět)
Protáhla se celička,	(napodobit obloukovité protažení kočky)
pustila se do mlíčka.	(napodobit kočku, jak líže mléko)

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky a slovní zásoby*

Grafomotorická cvičení (PM č. 4)

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Grafomotorický list – „pejsek v dešti“.

- děti do pracovního listu dokreslují pod mraky přerušované čáry - déšť a oblé čáry do deštníku
- publikace: Jak pes Logopes připravoval děti na psaní: grafomotorická cvičení pro děti od 4 do 6 let (Novotná, 2010)
  - *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
  - *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce, koordinace ruky a oka*
  - *Pomůcky: pracovní list, tužka*

Rozvoj slovní zásoby

Dokončování vět.

- paní učitelka říká nedokončené věty a děti je doplňují tak, aby dávaly smysl
- příklady vět: Do vody skočila _____. (žába)
  - Kočka chytá _____. (myš)
  - Koník skáče přes _____. (překážku)
  - Ve vodě pluje _____. (ryba)
  - Slepice snáší _____. (vejce)
- *Primární cíl: rozvíjení slovní zásoby*
- *Sekundární cíl: rozvoj myšlení, pozornost*

Pracovní materiál č. 4 – Pejsek v dešti

Obr. 15 – Pracovní list – pejsek v dešti, zdroj: Jak pes Logopes připravoval děti na psaní: grafomotorická cvičení pro děti od 4 do 6 let (Novotná, 2010)

Středa

Motivace

Druhý den se pesek s kočičkou rozhodli, že půjdou na procházku k rybníku. Cestou míjeli malý potůček obložený kamením a louku tak plnou krásných a barevných kyticí, že si k nim museli dojit přivonět – nádech a výdech nosem. A jak tak šli a vesele běhali dál po té voňavé louce tak úplně zapoměli na kouzelnou hůlku. Nemohli to nechat jen tak a začali ji hledat. Sami na to nestačili, a tak poprosili o pomoc děti a ostatní zvířátka.

A) Věková kategorie: 3,0 – 4,0

Dechová cvičení

Nádech nosem a foukáme do peříčka „ptáček ztratil peříčko“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*
- *Pomůcky: peříčko*

Gymnastika mluvidel

Otvírání a zavírání úst – „rybka“.

- paní učitelka nejprve předvede a děti napodobují

- lze předvádět před zrcadlem

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Pohyb dětí dle tempa klavíru.

- paní učitelka hraje na klavír, děti poslouchají a pohybují se podle toho, jak rychle nebo pomalu paní učitelka hraje, např. rychlé tempo – děti pobíhají jako myšičky, středně rychlé tempo – děti hopsají jako koníčky, pomalé tempo – děti plavou jako rybičky, středně pomalé tempo – děti létají jako ptáčci a další možné obměny

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce a diferenciac*
- *Sekundární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Pomůcky: klavír, klávesy*

Zrakové vnímání

Přiřazování obrázků zvířat k jejich stínům.

- paní učitelka připraví dětem obrázky zvířat a jejich stínů, úkolem dětí je stíny přiřadit ke zvířatům

- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce a diferenciac*
- *Sekundární cíl: rozvoj slovní zásoby a jemné motoriky*
- *Pomůcky: zalamované obrázky zvířat a jejich stínů*

Obr. 16 – Přirázování stínů, zdroj: vlastní

Jemná motorika

Hledání figurek zvířat v nádobě s luštěninami.

- paní učitelka dětem připraví nádobu, do které nasype různé druhy luštěnin a poté mezi luštěninami ukryje figurky zvířat (2-3), děti mají za úkol zvířata pomocí hmatu najít a vyndat z nádoby
- pro ztížení je možné schovat větší počet figurek
  - *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*
  - *Sekundární cíl: rozvoj hmatové percepce, trpělivost*
  - *Pomůcky: nádoba s luštěninami, figurky zvířat*

Obr. 17 – Nádoba s luštěninami, zdroj: vlastní

Hrubá motorika

Básnička s pohybem.

- paní učitelka dětem nejprve předvede a poté se básničku společně učí po jednotlivých částech
- publikace: Říkadla a jednoduchá cvičení: pro děti od kojeneckého věku (Kišová, 2010)

Na zvířátka

Čáp má dlouhý krok,	(nápodoba čápa – dlouhý krok a kolena zvedat vysoko)
vrabec hopsá „hop“.	(skákat drobnými skoky)
Žába skáče do dálí,	(skákat, co nejdelšími skoky)
lenochod je pomalý.	(lezení po čtyřech – pomalu)
Had se plazí,	(plazení)
nevím kudy	
Co dělám já?	(natáhnout ruce a nohy a válet sudy)
Válím sudy.	

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Sekundární cíl: rozvoj paměti a slovní zásoby*

Grafomotorická cvičení

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Nácvik půlkruhu na formátu A3 – „houpačka pro zvířátko“.

- paní učitelka předkreslí na papír formátu A3 nebo na tabuli zvířata a děti pod každé zvíře kreslí voskovkou půlkruh (zleva doprava a zprava doleva) a tak zvířátko „pohoupají“

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky a koordinace ruky a oka*
- *Sekundární cíl: zraková percepce*
- *Pomůcky: formát A3 s předkreslenými zvířaty, voskovka*

Rozvoj slovní zásoby

Povídání o zvířatech a jejich obydlí.

- paní učitelka se děti ptá, zda ví, kde bydlí jednotlivá zvířátka, např. slepice v kurníku, rybička v rybníku, pes v boudě, koník ve stáji atd.

- je možné využít obrázky zvířátek a jejich obydlí nebo knihu o zvířatech

- *Primární cíl: rozvoj slovní zásoby*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce (v případě využití obrázků)*

B) Věková kategorie: 4,1 – 5,0 let

Dechová cvičení

Leh na zádech, pomalý nádech do břicha a pomalý výdech – „pejsek odpočívá“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

„Típ, típ, típ, vrabec vrabce štíp“ – pohyb palce a ukazováčku.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují

- lze předvádět před zrcadlem,

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Odkud zvuk vychází?

- děti sedí u stolečků, jedno hádající dítě jde za roh a paní učitelka jednomu dítěti u stolečku dá do rukou rolničky (ruce musí mít schované pod stolem), hádající dítě se vrátí a ptá se: „Pejsku, kde jsi?“, dítě s rolničkami zatřepe a hádající dítě určuje podle sluchu, odkud zvuk vychází

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce*
- *Pomůcky: rolničky nebo jiná zvuková hračka či nástroj*

Zrakové vnímání

Co na obrázek nepatří?

- paní učitelka dětem ukazuje obrázky, na kterých jsou vždy dvě zvířata a jedna věc, která tam nepatří (např. pes, kočka a hrnec), děti určují, co tam nepatří

- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj slovní zásoby*
- *Pomůcky: zalaminované obrázky zvířat s předmětem, který tam nepatří*

Obr. 18 – Obrázky zvířat s předmětem, který tam nepatří, zdroj: vlastní

Jemná motorika

Provlékání provázku dírkami – „hřiva koně“

- děti provlékají provázek jednotlivými dírkami hlavou koně, aby mu vytvořily hřivu

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky a špetkového úchopu*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Pomůcky: hlava koně s dírkami, provázek/bavlnka*

Obr. 19 – Děrovaná hlava koně, zdroj: vlastní

Hrubá motorika

Pohybová hra – „Honzo, vstávej!“

- děti jsou rozprostřené na čáře a jeden stojí na opačné straně třídy zády k dětem a představuje „vyvolávače“, postupně jednotlivé děti oslovuje „Honzo, vstávej!“, oslovené dítě se zeptá „Kolik je hodin?“, vyvolávač odpoví, např. „Pět slepičích.“ a dítě udělá pět slepičích kroků směrem k němu – takto se vystřídají všechny děti a kroky mohou být, např. medvědí, čapí, sloní, račí, žabí, hadí, opičí, mravenčí a další

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*

Grafomotorická cvičení

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Kresba dle básničky.

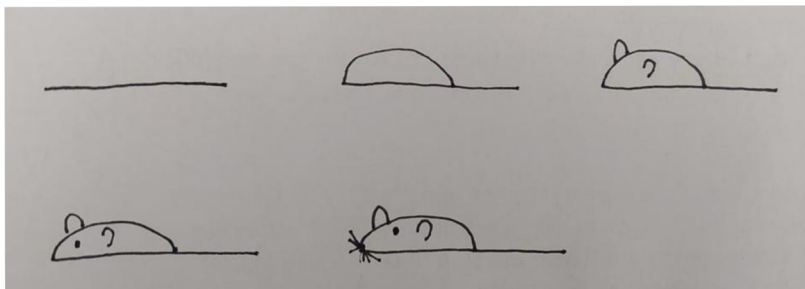
- paní učitelka říká básničku a děti podle ní kreslí zvíře
- publikace: Speciální pedagog v mateřské škole (Pešková)

Myš

Položíme pentličku,
dáme na ní buchtičku.
Malé uši k poslouchání,
také očko na koukání.
Potom vousky blíž –
a je tady myš.

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové a sluchové percepce, rozvoj koordinace ruky a oka*
- *Pomůcky: papír, tužka*

Obr. 20 – Kresba dle básničky – myš, zdroj: vlastní

Rozvoj slovní zásoby

Hádanky.

- paní učitelka dává dětem hádanky o zvířatech a děti hádají, o jaké zvíře se jedná

- hádanky z publikace Hádám, hádáš, hádáme od Zuzany Pospíšilové:

- 1) Víte, kdo tak nahlas štěká, kdo zloděje v noci leká,
kdo uhlídá dům i ves, ano správně, je to _____. (*pes*)
- 2) Vidí myšku, hned ji chytí, očima se přitom svítí.
Každý kluk i holčička, ví, že je to _____. (*kočička*)
- 3) Obilí i zrnko máku hned si vezme do zobáku.
Zato snáší vajíčka. Kdopak je to? (*slepička*)
- 4) Bílý kožich chundelatý, na krku má zvonec zlatý.
Z nebe nebo z kopečka přiběhla k nám _____. (*kravička*)
- 5) Trávu mění na mlíčko, k tomu bučí maličko.
Poznali jste? Sláva! Je to totiž _____. (*kráva*)
- 6) Je to zvíře chrochtavé, neustále špinavé.
Navíc není králem v kráse! Poznali jste? Je to _____. (*prase*)
- 7) Malá je a stále piští, vyzná se i na smetišti.
V díře ve zdi má svou skrýš. Kdopak je to? Přece _____. (*myš*)

- *Primární cíl: rozvíjení slovní zásoby a myšlení*
- *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce*

C) Věková kategorie: 5,1 – odklad školní docházky

Dechová cvičení

Nádech nosem a prudký výdech ústy – rozkmitání rtů – „koniček frká“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Přibližování dolního rtu k horním zubům – „veverka“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují

- lze předvádět před zrcadlem

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Ptáčku, jak zpíváš?

- děti klečí v kruhu a hlavu mají schovanou v dlaních, jedno dítě, které bude hádat, jde za roh a mezitím paní učitelka určí dítě, které bude ptáček, poté se hádající dítě vrátí a položí otázku „Ptáčku, jak zpíváš?“, vybrané dítě - „ptáček“ pípne a hádající dítě se snaží uhodnout, které z dětí to bylo

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce a diferenciac*

Zrakové vnímání (PM č. 5)

Obrázkové čtení

- paní učitelka dětem čte příběh a děti doplňují věty slovy dle obrázků

- publikace: Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky, (2018)

- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Pomůcky: příběh s obrázky*

Jemná motorika

Navlékání korálek – „kočička parádnice“.

- děti navlékají na provázek korálky a tvoří tak náramky a náhrdelníky pro „kočičku parádnici“

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce, koordinace ruky a oka*
- *Pomůcky: korálky, provázky*

Hrubá motorika

Chůze po rovné, klikaté a vlnité čáře – „zvířátko jde do domečku“.

- paní učitelka ve třídě připraví pomocí barevných lepících pásek cestičky k domečkům pro zvířata (např. rovná čára – had se plazí pod kameny, klikatá čára – myš běží do díry a vlnitá čára – ryba pluje do rákosí)

- děti mohou po čarách chodit, běhat, skákat, chodit pozadu, chodit bokem atd.

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*

Grafomotorická cvičení (PM č. 6)

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Grafomotorický list – „skoky zvířat“.

- děti dokreslují skoky zvířat
- publikace: Jak pes Logopes připravoval děti na psaní: grafomotorická cvičení pro děti od 4 do 6 let (Novotná, 2010)
  - *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
  - *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce, koordinace ruky a oka*
  - *Pomůcky: pracovní list, tužka*

Rozvoj slovní zásoby

Hra na rozvoj slovní zásoby a paměti – „Alenka šla na procházku“.

- děti sedí v kruhu a paní učitelka říká: „Alenka šla na procházku a viděla tam kachnu.“, vyzve dítě po její levici, aby větu zopakovalo a přidalo další zvíře, dítě řekne: „Alenka šla na procházku a potkala tam kachnu a zajíce.“ – takto hra pokračuje, dokud se nevystřídají všechny děti
  - *Primární cíl: rozvíjení slovní zásoby a myšlení*
  - *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce a paměti*

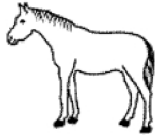
Pracovní materiál č. 5 – Obrázkové čtení

Žila, byla malá, ve přebývala.

 si chystá nové bydlení, z díry vyháání.

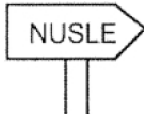
Běží na nádvoří, bydlet u se jí

nedaří.

U ve stáji, koní ji lekají.

Ani v hnízdě Píp bydlení nevypadá líp.

U jí to vyjde snad, když z ji vyhnal

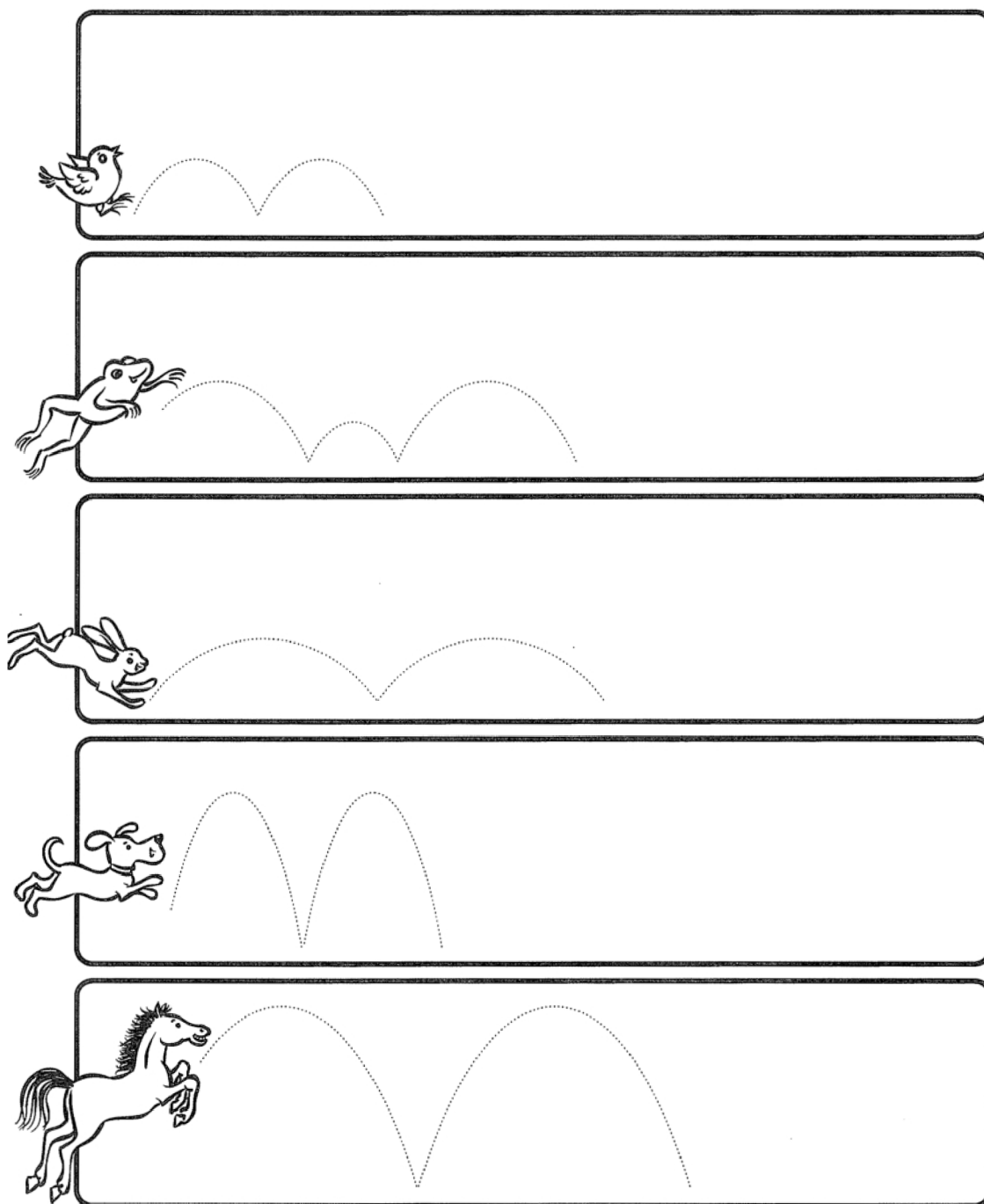
Strýček Igor (bruslí), musíš za Ivanem do Nuslí.

Do Nuslí běžela , na Ivana myslela.

Ivan je dobrý kamarád, uvítal rád.

Obr. 21 – Obrázkové čtení, zdroj: : Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky (2018)

Pracovní materiál č. 6 – Skoky zvířat

Obr. 22 – Pracovní list – skoky zvířat, zdroj: Jak pes Logopes připravoval děti na psaní: grafomotorická cvičení pro děti od 4 do 6 let (Novotná, 2010)

Čtvrtek

Motivace

Všechna zvířátka hledala kouzelnou hůlku, ale hůlka stále nebyla nikde k nalezení. „Kde jenom může být?“, říká pejsek. Kočička už prolezla všechny křoviny v lese a pejsek prohledal celý dvorek. V tu chvíli zafoukal větříček – nádech nosem a výdech ústy a pejsek zavětril a ucítil stopu – nádech a výdech nosem. A tak se vydal po stopě ztracené hůlky. A děti, hádejte, kde ji našel? No, představte si, našel ji ve stodole na slámě, jenže, kdo ji tam mohl schovat?

A) Věková kategorie: 3,0 – 4,0

Dechová cvičení

Leh na zádech, zavřené oči, nádech nosem do břicha a pomalý výdech – „čmelák spí“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

„Kočička líže mléko“ – nápodoba lízání mléka.

- paní učitelka nejprve předvede a děti napodobují

- lze předvádět před zrcadlem

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

„Hra na ozvěnu“ – opakování šeptaných slov.

- paní učitelka zašeptá název zvířete a děti nahlas opakují, lze využít obrázky

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce a diferenciacce*

Zrakové vnímání

Skládání obrázků ze dvou částí.

- děti přiřazují půlené obrázky zvířat k sobě

- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Pomůcky: zalaminované obrázky půlených zvířat*

Obr. 23 – Obrázky půlených zvířat, zdroj: vlastní

Jemná motorika

Věšení obrázků zvířat na provázek pomocí kolíčků – „výstava zvířátek“.

- paní učitelka natáhne provaz do takové výšky, aby na něho dosáhly všechny děti, poté děti věší obrázky na provázek s využitím kolíčků a u toho zvířata na obrázcích pojmenovávají

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Sekundární cíl: upevňování názvů zvířat*
- *Pomůcky: provázek, kolíčky, obrázky*

Hrubá motorika

Opičí dráha.

- paní učitelka připraví dětem překážkovou dráhu, např. slalom mezi kužely, prolézání tunelem, chůze po čáře a hod na cíl

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Pomůcky: kužely, tunel, čára z barevné lepicí pásky, balón a koš*

Grafomotorická cvičení

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Nácvik spirály na papíru formátu A3 – „šnečí ulita“.

- paní učitelka předkreslí dětem na papír formátu A3 nebo na tabuli tělo šneka a děti mu dokreslují ulitu (vinutí)

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky a koordinace ruky a oka*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Pomůcky: formát A3 nebo tabule s předkresleným tělem šneka, voskovka*

Rozvoj slovní zásoby

Upevňování poznatků o zvířatech.

- rozhovory s dětmi o všem, co se o zvířatech naučily (názvy zvířat a mláďat, přiřazení mláďete ke zvířecí mamince, kde zvířata bydlí)

- *Primární cíl: rozvoj slovní zásoby a vyjadřovacích schopností*
- *Sekundární cíl: upevňování poznatků*

B) Věková kategorie: 4,1 – 5,0 let

Dechová cvičení

Zvedání natažených rukou nahoru s nádechem nosem, zadržení dechu a pokládání rukou dolů s výdechem – „ptáček mává křídly“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Držení tužky mezi nosem a horním rtem – „pejskovy fousky“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- lze předvádět před zrcadlem
- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Rozlišování délky slov.

- paní učitelka dětem říká dvojice slov, jedno delší a druhé kratší, např. ovce x ovečka, kuň – koníček atd. a děti určují, které slovo je kratší a které delší
- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce a diferenciac*

Zrakové vnímání (PM č. 7)

Hledání cesty myšky k sýru – „bludiště“.

- děti nejprve prstíkem hledají správnou cestu a poté tužkou
- publikace: Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvíle, (2018)
- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Sekundární cíl: nácvik správného úchopu tužky, koordinace ruky a oka*
- *Pomůcky: tužka, pracovní list*

Jemná motorika

Prstová říkanka

- paní učitelka nejprve dětem říkanku předvede a poté se společně říkanku po jednotlivých rýmech učí
- publikace: Prstohrátky nejen se zvířátky (Jenčková, 2016)
- výchozí pozice: Ježek – dlaně přitisknout k sobě, prsty proplést a sklopit

Ježek (Gabriela Velebová)

Ježek, ten je ježatý, od hlavy až po paty.	(zvedání a sklápění všech prstů kromě palců) (palce přitisknout k sobě a zahýbat s nimi, poté spojit malíčky a zaťukat s nimi o sebe)
Mračí se a žaluje, na každého, kdo tu je.	(duté tleskání dlaněmi se zaklesnutými prsty) (pravým ukazovákem ukazovat na ostatní)
„Ježku, ježku, co ti vadí!“	(zvedat a sklápět všechny prsty kromě palců)
„Že mě nikdo nepohládí!“	(pravým ukazovákem pohládit břicho prstů levé ruky)

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce a paměti*

Hrubá motorika

Opičí dráha.

- paní učitelka připraví dětem překážkovou dráhu, např. slalom mezi kužely, prolézání tunelem, chůze po lavičce, přeskokování překážek, chůze pozadu a podlézání.

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Pomůcky: kužely, tunel, lavice, překážky pro přeskoky a podlézání*

Grafomotorická cvičení (PM č. 8)

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Hledání cestičky – „kočička smotaná do klubíčka“.

- děti dokreslují kočičku – nácvik vinutí

- publikace: Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky, (2018)

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce, koordinace ruky a oka*
- *Pomůcky: pracovní list, tužka*

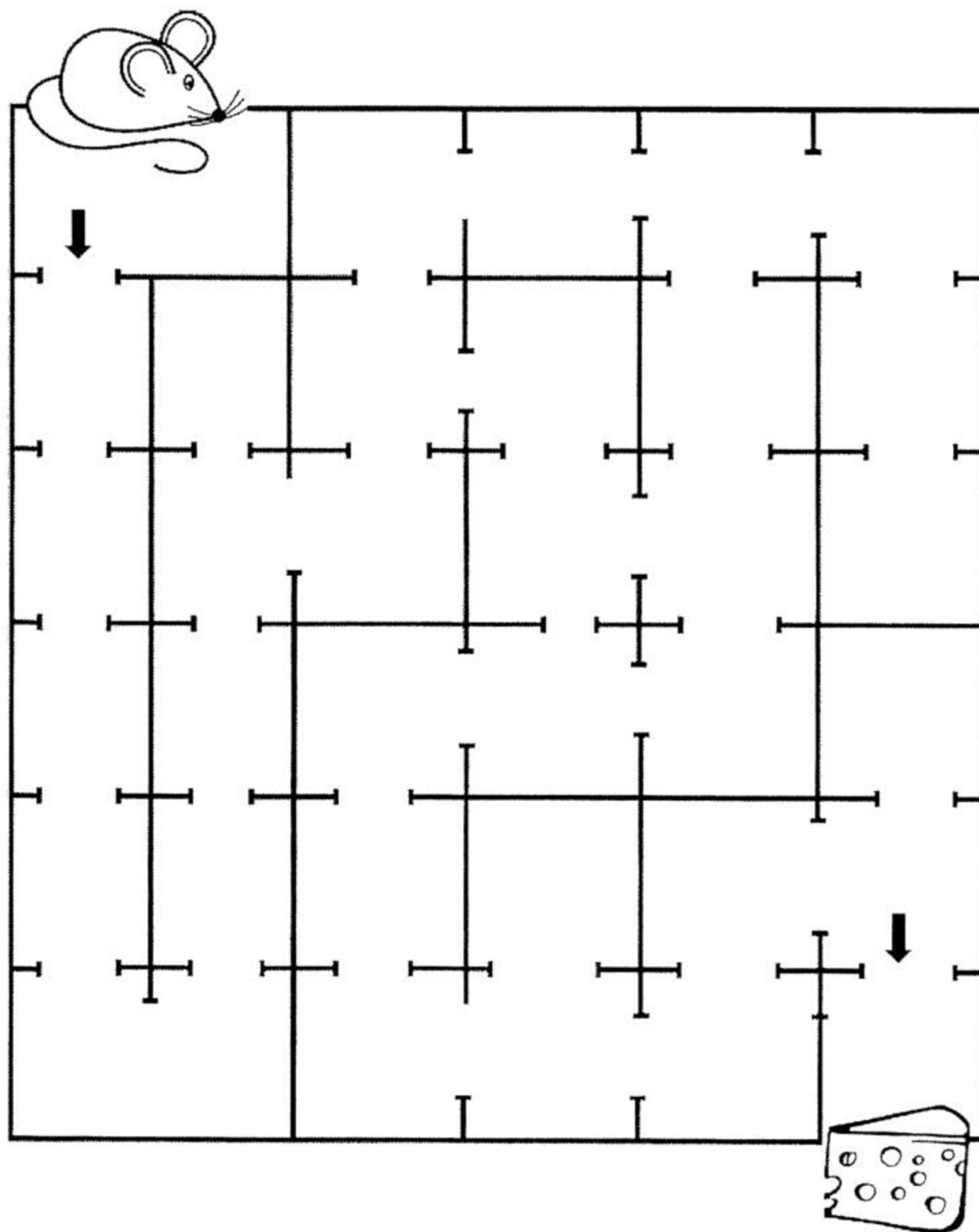
Rozvoj slovní zásoby

Poslech příběhu o zvířatech a povídání si o něm.

- paní učitelka dětem přečte příběh/pohádku a po přečtení pokládá dětem otázky, např. o čem byl příběh, jaká zvířátka se v něm objevila, co dělali a další otázky dle děje příběhu

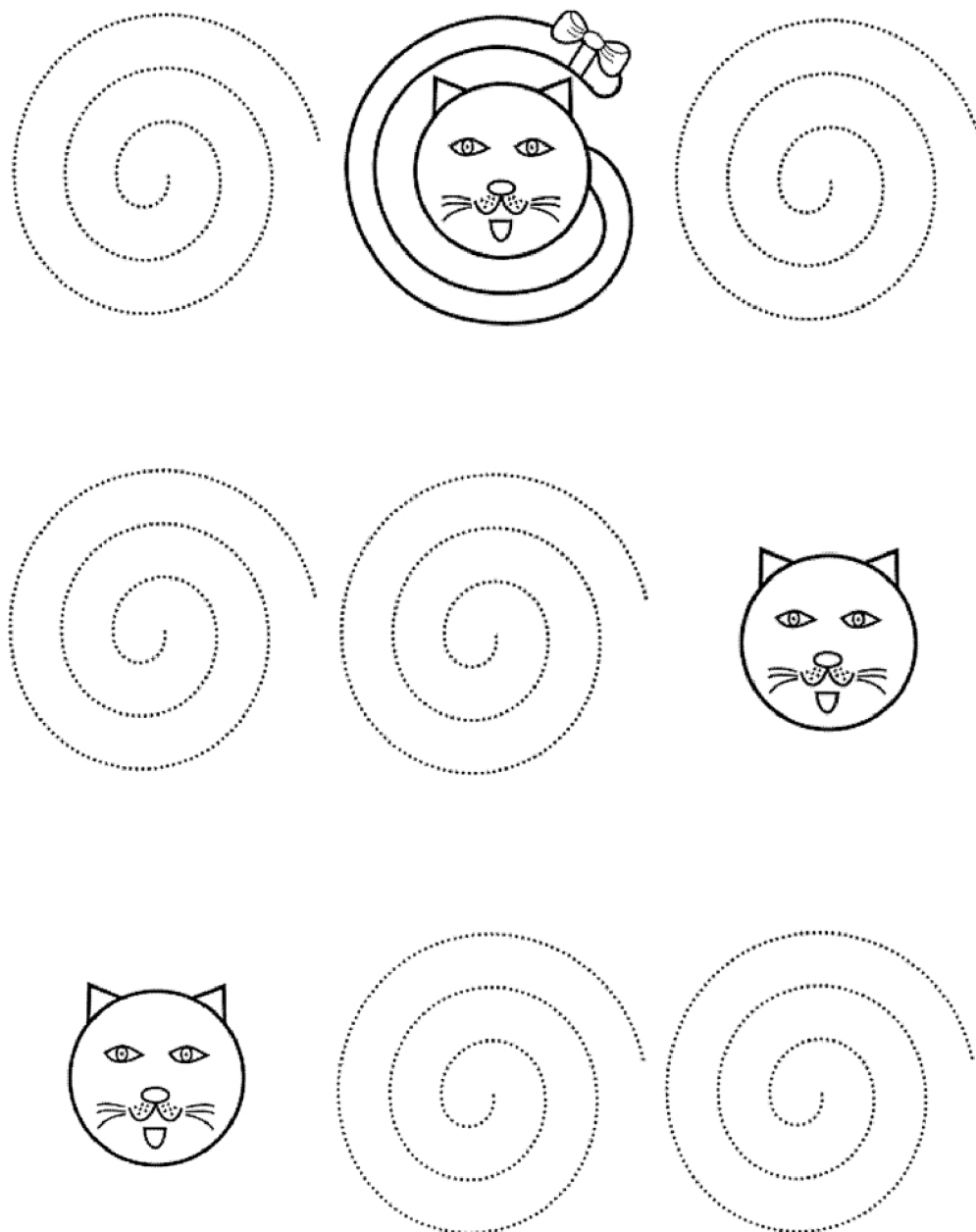
- *Primární cíl: rozvíjení slovní zásoby a vyjadřovacích schopností*
- *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce a paměti*
- *Pomůcky: příběh/pohádka o zvířatech*

Pracovní materiál č. 7 – Bludiště

Obr. 24 – Pracovní list – bludiště, zdroj: : Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky (2018)

Pracovní materiál č. 8 – Kočička smotaná do klubíčka

Obr. 25 – Pracovní list – kočička smotaná do klubíčka, zdroj: : Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky, (2018)

C) Věková kategorie: 5,1 – odklad školní docházky

Dechová cvičení

Leh na zádech, nádech nosem do břicha, zadržení dechu a prodloužený výdech s artikulací „či či či“ – „kočička spí“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- lze dětem na břicho položit obrázek nebo plyšáka zvířete, aby dítě vidělo, jak se mu břicho při nádechu zvedá
- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Zavřená ústa a jazyk vsunout před dolní zuby – „opička“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- lze předvádět před zrcadlem
- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Živé pexeso

- dvě děti, které budou hádat, jdou za roh, ostatní děti vytvoří dvojice a vymyslí si, jaké budou zvířátko a nacvičí si jeho zvuk, poté se rozprostřou po třídě a hádající děti se mohou vrátit a začít hledat stejné dvojice podle zvuku zvířat, které si ostatní děti nacvičily
- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce, diferenciací a paměti*
- *Sekundární cíl: pozornost*

Zrakové vnímání

Skládání a popis obrázku

- děti skládají rozstříhaný obrázek, mohou s předlohou i bez předlohy (dle náročnosti obrázku) a po složení popisují, co je na obrázku
- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj slovní zásoby*
- *Pomůcky: rozstříhaný obrázek*

Obr. 26 – Skládání obrázku, zdroj: vlastní

Jemná motorika

Poznávání zvířat podle tvaru.

- děti se zavřenýma očima tahají z pytlíčku jednotlivé figurky zvířat a snaží se uhádnout, jaké zvíře si vytáhly

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Sekundární cíl: rozvoj hmatového vnímání*
- *Pomůcky: pytlíček a figurky zvířat*

Hrubá motorika

Opičí dráha.

- paní učitelka připraví dětem překážkovou dráhu, např. slalom pozadu mezi kužely, prolézání tunelem, přeskoky přes lavičku, válení sudů na žíněnce, běh po čtyřech, chůze bokem (pletení housky), podlézání a hod na basketbalový koš.

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Pomůcky: kužely, tunel, žíněnka, lavička, balón a basketbalový koš*

Grafomotorická cvičení (PM č. 9)

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Grafomotorický list – „jednotažka“

- děti jedním tahem obtahují obrys obrázku

- publikace: Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky (2018)

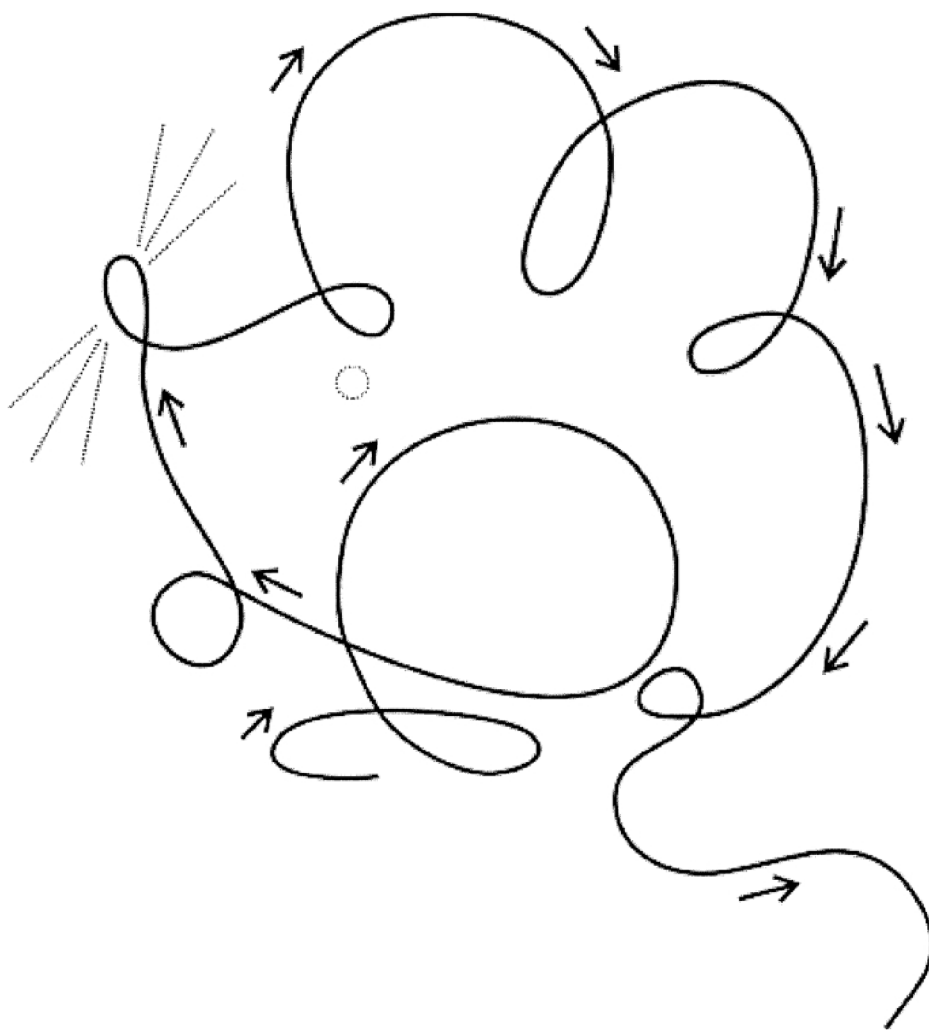
- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce, koordinace ruky a oka*
- *Pomůcky: pracovní list, tužka*

Rozvoj slovní zásoby

Vymýšlení rýmů.

- paní učitelka řekne slovo, např. pes a děti vymýšlí slovo, které se ke slovu pes rýmuje, např. les

- *Primární cíl: rozvoj slovní zásoby*
- *Sekundární cíl: sluchová percepce a diferenciac*

Obr. 27 – Pracovní list – jednotažka, zdroj: : Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky (2018)

Pátek

Motivace

Zvířátka se radovala, že se kouzelná hůlka našla, ale pesek s kočičkou stále přemýšleli a pátrali, kdo jim kouzelnou hůlku mohl do stodoly schovat. Brzy však na to přišli. Tu kouzelnou hůlku si půjčilo docela malinkaté štěňátko – „ňaf ňaf“. Vše nakonec dobře dopadlo a pesek s kočičkou mohli vesele čarovat dál.

A) Věková kategorie: 3,0 – 4,0

Dechová cvičení

Nádech nosem, výdech ústy a foukat pejskovi na bolístku.

- nejprve paní učitelka předvede a děti napodobují

- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Zavřená ústa a přejíždění jazykem přes horní a dolní zuby – „ztracená myšička“.

- paní učitelka nejprve předvede a děti napodobují

- lze předvádět před zrcadlem

- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Reakce na pokyn – „popletená zvířátka“.

- děti se volně pohybují po prostoru a jsou rozděleny na tři skupiny, např. na pejsky, kočičky a rybičky, paní učitelka dává dětem pokyny, např. pejsci se posadí na zem, kočičky se točí dokolečka, rybičky poskakují anebo pejsci chodí pozadu, kočičky štěkají, rybičky se plazí po zemi a další možné obměny

- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce*
- *Sekundární cíl: rozvoj pohybových dovedností*

Zrakové vnímání

Co je malé a co velké? – rozlišování obrázků zvířat dle velikosti.

- paní učitelka dětem ukazuje obrázky zvířat různých velikostí a děti určují, který obrázek je malý a který velký

- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce a diferenciacce*
- *Pomůcky: různě veliké obrázky zvířat*

Obr. 28 – Obrázky zvířat různých velikostí, zdroj: vlastní

Jemná motorika

Trhání a mačkání papíru – „zlobivé štěňátko“.

- děti trhají papír na malé kousky, které potom zmačkají do kuliček, jako zlobivé štěňátko které roztrhalo a rozžvýkalo staré bačkory

- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Pomůcky: papír*

Hrubá motorika

Prolézání pavučinou.

- paní učitelka pomocí provázku vytvoří „pavučinu“ s velkými otvory a děti prolézají skrz ní, aniž by se dotkly provázku

- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Sekundární cíl: soustředění se*
- *Pomůcky: pavučina z provázku*

Grafomotorická cvičení

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Nácvik vlnky na papíru formátu A3 – „žába skočila do rybníčku a voda se rozčeřila“.

- děti kreslí voskovkou vlnku na formát A3 nebo na tabuli do předkresleného rybníčku

- *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky a koordinace ruky a oka*
- *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce*
- *Pomůcky: formát papíru A3 nebo tabule s předkresleným rybníkem, voskovka*

Rozvoj slovní zásoby (PM č. 10)

Nácvik písně – „Velké myši dovádění“.

- paní učitelka děti s písní seznámí, nejprve ji dětem sama zahraje na klavír a zazpívá, poté následuje rozhovor s dětmi, o čem písnička byla (o kom je, co se tam děje a další otázky dle děje písničky)

- dále se písničku společně učí po jednotlivých částech

- je možné píseň spojit s hrou na tělo, tanečkem či dramatizací

- publikace: Podzim a zvířátka, (Jenčková, 2011)

- *Primární cíl: rozvoj slovní zásoby a vyjadřovacích schopností*
- *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce a paměti, rozvoj hrubé a jemné motoriky*
- *Pomůcky: klavír*

VELKÉ MYŠÍ DOVÁDĚNÍ

HONILY SE MYŠI

hudba: Stanislav Chudoba /úpr. E.J./

slova: Jindřich Balík a Eva Jenčková

Rozverně

mf Ho-ni-ly se my-ši spo-lu

5 *mf* ko-lem ži-dle, ko-lem sto-lu.

9 *f* Zpí-va-ly si ó-la-lá, tra-la-la-la, la-la-lá,

13 *mf* ho-ni-ly se my-ši spo-lu.

2. Zpívaly si, dováděly, velikánskou radost měly.
Zpívaly si ólalá, kočka právě stonala, velikánskou radost měly.

3. Honily se, pak si sedly, kousek sýra přitom snědly.
Zpívaly si ólalá, tralala, lalalá, kousek sýra přitom snědly.

4. Prokousaly díru v sýru, koukaly se do vesmíru.
Zpívaly si ólalá, tralala, lalalá, koukaly se do vesmíru.

5. Pokukují po měsíčku, zavoněl jim kousek špičku.
Ten si daly ólalá, tralalala, lalalá, ochutnaly kousek špičku.

6. Když tu náhle dveře vrzly, myšky právě chleba hryzly.
Zapištěly ólalá, skončila podívaná na měsíc i na hvězdičky.

B) Věková kategorie: 4,1 – 5,0 let

Dechová cvičení

Nádech a výdech s vyslovením slova.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
  - *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*

Gymnastika mluvidel

Přenášení papírových rybiček pomocí brčka do rybníčku.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
  - *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*
  - *Sekundární cíl: nácvik zadržetí dechu*
  - *Pomůcky: brčka, papírové rybičky a rybníček*

Sluchové vnímání

Zvukové pexeso.

- děti hrají pexeso a hledají stejné dvojice pomocí sluchu
  - *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce a diferenciace*
  - *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky*
  - *Pomůcky: zvukové pexeso (umělohmotná vajíčka z Kinder vajíček naplněná různým materiálem)*

Zrakové vnímání

Doplňování logické řady.

- děti doplňují obrázky zvířat do logické řady
  - *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce*
  - *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky*
  - *Pomůcky: logická řada s obrázky zvířat*

Obr. 30 – Doplnění logické řady, zdroj: vlastní

Jemná motorika

„Kouzelný košík se zvířátky“.

- paní učitelka položí do košíku několik figurek zvířat a přes otvor košíku vytvoří „pavučinu“ z provázku, úkolem dětí je zvířata z košíku rukou vyndat, aniž by se dotkly pavučiny
- pro tuto věkovou kategorii je vhodné otvory „pavučiny“ udělat větší
  - *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky a špetkového úchopu*
  - *Sekundární cíl: rozvoj hmatového vnímání*
  - *Pomůcky: košík, provázek, figurky zvířat*

Hrubá motorika

Prolézání pavučinou.

- paní učitelka pomocí provázku vytvoří „pavučinu“ se středně velkými otvory a děti prolézají skrz ni, aniž by se dotkly provázku
  - *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
  - *Sekundární cíl: soustředění se*
  - *Pomůcky: pavučina z provázku*

Grafomotorická cvičení (PM č. 11)

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Grafomotorický list – „obtahování čar a hledání cesty“.

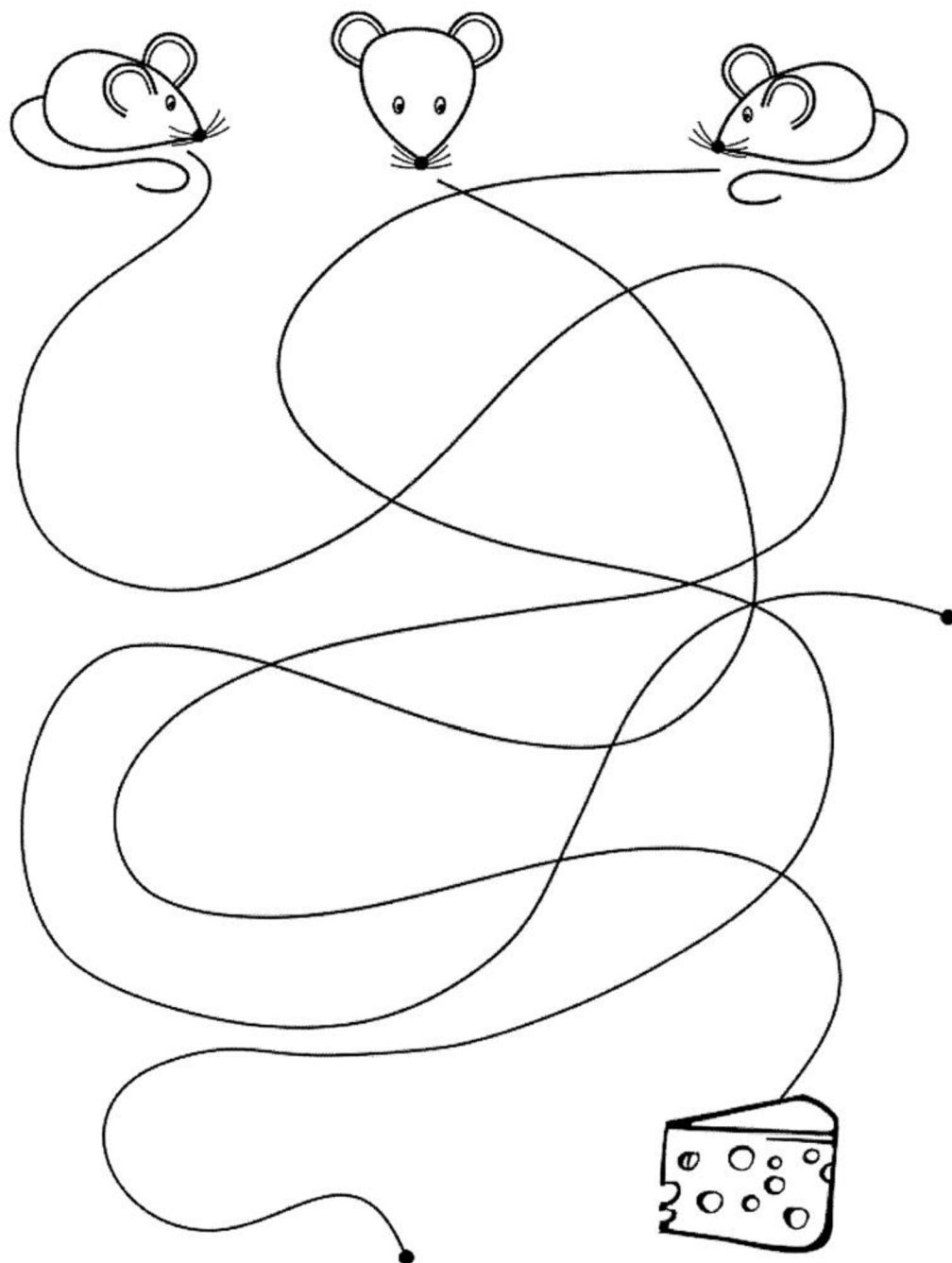
- děti každou cestičku obkreslí jinou barvou a myš vedoucí k síru vybarví
- publikace: Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky, (2018)
  - *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
  - *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce, koordinace ruky a oka*
  - *Pomůcky: pracovní list, pastelky*

Rozvoj slovní zásoby (PM č. 12)

Nácvik písně – „Hodování veverek“.

- paní učitelka děti s písní seznámí, nejprve ji dětem sama zahraje na klavír a zazpívá, poté následuje rozhovor s dětmi, o čem písnička byla (o kom je, co se tam děje a další otázky dle děje písničky)
- dále se písničku společně učí po jednotlivých částech
- je možné píseň spojit s hrou na tělo, dramatizací či využít Orffovy nástroje
- publikace: Podzim a zvířátka, (Jenčková, 2017)
  - *Primární cíl: rozvoj slovní zásoby a vyjadřovacích schopností*
  - *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce a paměti, rozvoj hrubé a jemné motoriky*
  - *Pomůcky: klavír, Orffovy nástroje*

Pracovní materiál č. 11 – Obtahování čar a hledání cesty

Obr. 31 – Pracovní list – hledání cesty, zdroj: Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky (2018)

HODOVÁNÍ VEVEREK

VEVERKA A VEVERČÁK

hudba: melodie písně *To je on*

slova: Marie Tetourová

Tanečně

mf stacc. Ve-ver-ka či-per-ka sbí-rá sla-dká ja-dér-ka.

5 *mf* No-sí si je do pe-lí-šku, o-ří-šky a vel-kou ši-šku.

9 *mf* Ve-ver-ka či-per-ka sbi-rá sla-dká ja-dér-ka.

2. [: Hop a skok, hop a skok, veverčák s ní drží krok. :]
Po hostině lousky, lousky, zálibně si čistí vousky.
Hop a skok, hop a skok, veverčák s ní drží krok.

Obr. 32 – Noty k písni „Hodování veverek“, zdroj: Podzim a zvířátka. (Jenčková, 2017)

C) Věková kategorie: 5,1 – odklad školní docházky

Dechová cvičení

Z proužku papíru srolovat ruličku a snažit se ji foukáním rozbalit.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- *Primární cíl: nácvik správného nádechu a výdechu*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Pomůcky: papír*

Gymnastika mluvidel

Při otevřených ústech kroužit dolní čelistí a při zavřených ústech spouštět dolní čelist – „velbloud“.

- nejprve paní učitelka předvede a děti ji napodobují
- lze předvádět před zrcadlem
- *Primární cíl: rozvoj motoriky jazyka*

Sluchové vnímání

Analýza a syntéza slov.

- paní učitelka říká, jednotlivá písmena a děti z nich skládají slova, např. P – E – S = pes
- paní učitelka říká slova a děti je rozkládají na písmena, např. myš = M – Y – Š
- *Primární cíl: rozvoj sluchové percepce a diferenciacce*
- *Sekundární cíl: rozvoj myšlení a soustředění se*

Zrakové vnímání

Pexeso se zvířaty.

- děti hledají stejné dvojice obrázků
- *Primární cíl: rozvoj zrakové percepce a paměti*
- *Sekundární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Pomůcky: pexeso*

Jemná motorika

Hmatové pexeso z různého materiálu.

- děti mají zavřené oči a podle hmatu hledají dvojice, které k sobě patří
- *Primární cíl: rozvoj jemné motoriky*
- *Sekundární cíl: rozvoj hmatového vnímání*
- *Pomůcky: hmatové pexeso*

Hrubá motorika

Prolézání pavučinou.

- paní učitelka pomocí provázku vytvoří „pavučinu“ s malými otvory a děti prolézají skrz ni, aniž by se dotkly provázku
- *Primární cíl: rozvoj pohybových dovedností*
- *Sekundární cíl: soustředěnost*

- *Pomůcky: pavučina z provázku*

Grafomotorická cvičení (PM č. 13)

(pozn.: Před grafomotorickým cvičením zařazujeme cviky na uvolnění ramenního kloubu a zápěstí.)

Grafomotorický list – „pavučina“.

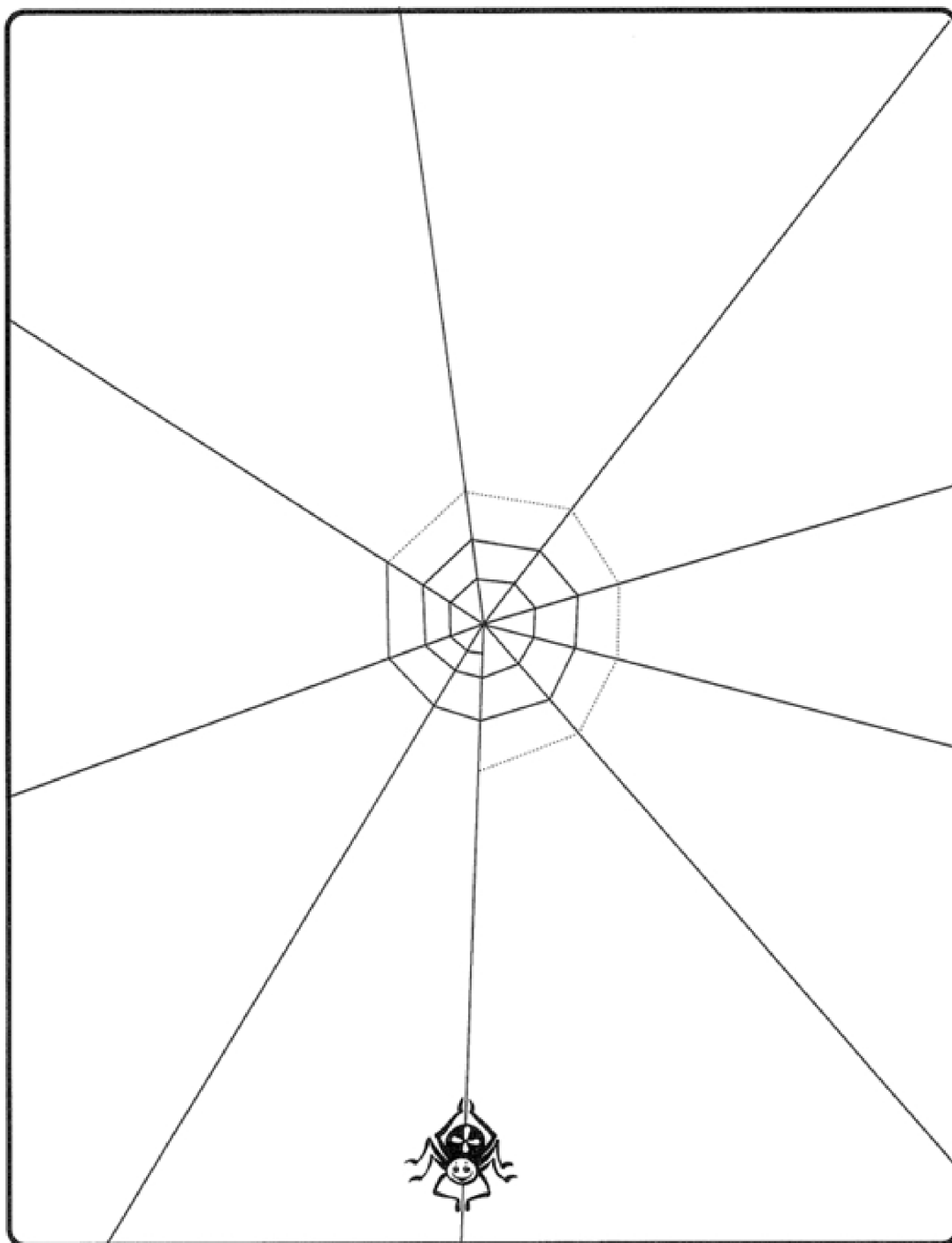
- děti dokreslují pavučinu
- publikace: Jak pes Logopes připravoval děti na psaní: grafomotorická cvičení pro děti od 4 do 6 let (Novotná, 2010)
  - *Primární cíl: rozvoj grafomotoriky, nácvik správného úchopu tužky*
  - *Sekundární cíl: rozvoj zrakové percepce, koordinace ruky a oka*
  - *Pomůcky: pracovní list, tužka*

Rozvoj slovní zásoby (PM č. 14)

Nácvik písně – „Kotě a sluníčko“.

- paní učitelka děti s písní seznámí, nejprve ji dětem sama zahraje na klavír a zazpívá, poté následuje rozhovor s dětmi, o čem písnička byla (o kom je, co se tam děje a další otázky dle děje písničky)
- dále se písničku společně učí po jednotlivých částech
- je možné píseň spojit s hrou na tělo, dramatizací či využít Orffovy nástroje anebo nechat děti vymyslet vlastní pohyb/taneček
- publikace: Maličká su: obrázkový zpěvník pro děti předškolního věku, jejich rodiče a paní učitelky (Stojan, 1997)
  - *Primární cíl: rozvoj slovní zásoby a vyjadřovacích schopností*
  - *Sekundární cíl: rozvoj sluchové percepce a paměti, rozvoj hrubé a jemné motoriky*
  - *Pomůcky: klavír, Orffovy nástroje*

Pracovní materiál č. 13 – Pavučina

Obr. 33 – Pracovní list – hledání cesty, zdroj: Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky (2018)

Kotě a sluníčko

Zvolna

V. Bláha / M. Veselý

1. Hrá - lo si ko - tát - ko na tráv - níč - ku,
sa - ha - lo pa - cič - kou po slu - níč - ku.
Slu - níč - ko u - plet - lo zla - tý pá - sek,
chy - ti - lo ko - tát - ko za o - cá - sek.

2. „Dnes už tě nepustím, malý smíšku!
Zlato ti nasypu do kožíšku.“
„Že už mě nepustíš? Moje tlapy,
uvidíš, skrývají ostré dráčky.“
3. Leklo se sluníčko, za mrak běží.
Kofátko vítězně kníry ježí.
Chlubí se houseti: „Milý brachu,
sluníčko přede mnou prchá v strachu.“
4. Sotva to dořekne darebáček,
sluníčko chystá už nový háček.
Kofátko za ouško pevně chytí:
„Už tě mám, už tě mám ve své síti.“

Obr. 34 – Noty k písni „Kotě a sluníčko“, zdroj: Maličká su: obrázkový zpěvník pro děti předškolního věku, jejich rodiče a paní učitelky (Stojan, 1997)

6.2 Rozhovory s pedagogy mateřských škol – zhodnocení projektu

Rozhovory byly provedeny se čtyřmi pedagogy mateřských škol v Pardubickém kraji. Každý rozhovor obsahuje celkem šest otázek a trval zhruba deset až patnáct minut.

Rozhovor s paní učitelkou Zdenou

1) Byl pro Vás tento projekt přehledný a dobře srozumitelný?

Ano, v projektu jsem se dobře vyznala, byl pečlivě a srozumitelně zpracovaný. Všechny aktivity byly podrobně popsány.

2) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 3,0 – 4,0 let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Aktivity byly vhodné pro tyto nejmenší děti. Projekt obsahoval všechny složky logopedické prevence, aktivity byly různorodé, střídaly se klidové i rušné (pohybové) úkoly.

3) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 4,1 – 5,0 let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

U této věkové kategorie byly aktivity vhodně zvolené. Jako u všech věkových kategorií, tak i tady většina aktivit měla přesah i do jiných oblastí nebo se navzájem prolínaly.

4) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 5,1 – OŠD let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Aktivity byly vhodné a zajímavé pro děti. Jedná se o předškolní děti a děti s odkladem povinné školní docházky. Aktivity děti bavily a k hrám se rády vrací.

5) Byl Vám tento logopedický projekt přínosem? Pokud ano, čím konkrétně? Pokud ne, z jakého důvodu?

Ano, právě si s dětmi povídáme o životě na statku, zvířatech, jejich mláďatech a užitku pro nás. Tak byl projekt inspirací na nové aktivity. Moc se dětem líbilo hmatové pexeso.

6) Vyskytly se při práci s projektem nějaké obtíže? Měly jste pro realizaci projektu vhodné materiály a pomůcky?

Žádný problém se nevyskytl. Plnění projektu probíhalo v pořádku. Byla jsem ráda, že v projektu byly přiložené vytvořené pracovní listy a jsem vděčná za pomůcky, které jste vytvořila a nechala mi je, s dětmi jsem je využila a určitě ještě využiji. Pomůcky jako např. zvířecí vkládačka a písek ve školce máme.

Rozhovor s paní učitelkou Hanou

1) Byl pro Vás tento projekt přehledný a dobře srozumitelný?

Ano, byl přehledný i srozumitelný, při práci s tříletými dětmi mi dané činnosti vyhovovaly a pracovalo se mi velmi dobře.

2) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 3,0 – 4,0 let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Aktivity jednotlivých oblastí byly přiměřené věku dětí, byly velice nápadité a rozmanité. Děti reagovaly velice dobře.

3) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 4,1 – 5,0 let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Ano, aktivity byly vhodné pro tuto věkovou skupinu a poskytnuté materiály jsem použila v kroužku logopedické prevence při procvičování řeči s dětmi v individuálních i kolektivních logopedických chvílkách.

4) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 5,1 – OŠD let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Jak jsem již odpovídala na předchozí otázku aktivity jednotlivých oblastí byly vhodné pro tuto věkovou skupinu.

5) Byl Vám tento logopedický projekt přínosem? Pokud ano, čím konkrétně? Pokud ne, z jakého důvodu?

Ano, tento logopedický projekt je velice hezky zpracovaný, je přehledný, nezahlcující a vhodný, jak pro začínající učitelky, tak bude přínosem i pro učitelky s dlouhodobější praxí, protože si každá z nich v tomto projektu může najít to, co potřebuje pro práci s dětmi.

6) Vyskytly se při práci s projektem nějaké obtíže? Měly jste pro realizaci projektu vhodné materiály a pomůcky?

S projektem se mi pracovalo dobře, problémy se nevyskytovaly. Ano, pro realizaci projektu jsme měli dostatek pomůcek a materiálů. Naše mateřská škola je velice dobře vybavena. Máme kabinet logopedických pomůcek (logopedické zrcadlo, publikace, logopedické hry, zvukové hračky a zásobníky osvědčených činností).

Rozhovor s paní učitelkou Simonou

1) Byl pro Vás tento projekt přehledný a dobře srozumitelný?

Ano, vytvořený logopedický projekt je přehledný, srozumitelný, velmi praktický a pro děti příjemně motivovaný. Určitě bych ho doporučila dalším paní učitelkám jako pomůcku pro práci s dětmi při logopedických chvílkách v mateřské škole. Velmi se mi líbí propracovanost a návaznost jednotlivých úkolů a činností, které jsou jasně dané a dobře rozpracované do věkových kategorií. Jsou přizpůsobené danému věku, možnostem a schopnostem dítěte. Projekt je vhodný nejen pro začínající paní učitelky a logopedické preventistky, ale také pro pokročilejší pedagogy a logopedy.

2) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 3,0 – 4,0 let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Vzhledem k tomu, že již několik let pracuji s dětmi různého věku, jsem přesvědčena o správnosti zadaných úkolů a aktivit právě pro tuto věkovou skupinu. Všechny činnosti jsou přizpůsobené věku a možnostem dítěte.

3) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 4,1 – 5,0 let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence pro tuto věkovou skupinu jsou též velmi dobře zpracované. Jsou přizpůsobené fyziologickému vývoji dítěte.

4) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 5,1 – OŠD let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Tato věková kategorie je skupinou předškolních dětí, s kterými jsem v posledních letech pracovala nejvíce. Aktivity logopedické prevence jsou pro tuto věkovou skupinu také pěkně zpracované a respektují fyziologický vývoj dítěte.

5) Byl Vám tento logopedický projekt přínosem? Pokud ano, čím konkrétně? Pokud ne, z jakého důvodu?

Ano, tento projekt je velkým přínosem pro rozvoj řečových a komunikačních schopností dětí. Zvláště rozdělení logopedických aktivit do jednotlivých věkových skupin je velmi dobrým návodem, jak s dětmi pracovat při logopedických chvílkách. Moc se mi líbila motivace, která děti zaujala, a to je pro plnění jakýkoliv aktivit velmi důležité.

6) Vyskytly se při práci s projektem nějaké obtíže? Měly jste pro realizaci projektu vhodné materiály a pomůcky?

S projektem se mi pracovalo dobře, neměla jsem žádné problémy. Materiálů a pomůcek pro logopedickou prevenci máme v naší školce dostatek. Pracovní listy, které jste vytvořila se mi také moc líbily a všechny jsem je využila.

Rozhovor s paní učitelkou Kateřinou

1) Byl pro Vás tento projekt přehledný a dobře srozumitelný?

Projekt je přehledný, srozumitelný a velmi dobře se v něm orientuje.

2) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 3,0 – 4,0 let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Aktivity logopedické prevence jsou vhodně zvolené pro danou věkovou skupinu.

3) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 4,1 – 5,0 let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

Zvolené aktivity logopedické prevence pro tuto věkovou skupinu jsou v pořádku, představují kombinaci adekvátních aktivit pro dítě v dané věkové kategorii a zároveň jsou pro něj přirozenou výzvou podporující jeho rozvoj.

4) Byly aktivity jednotlivých oblastí logopedické prevence vhodné pro věkovou kategorii 5,1 – OŠD let s ohledem na jejich fyziologický vývoj?

S ohledem na fyziologický vývoj dítěte ve věku 5,1 až OŠD jsou tyto aktivity zvolené vhodně.

5) Byl Vám tento logopedický projekt přínosem? Pokud ano, čím konkrétně? Pokud ne, z jakého důvodu?

Ano, je přínosný. Jako přínosné hodnotím zvolené aktivity, diverzifikaci činností a též reflexi rizik.

6) Vyskytly se při práci s projektem nějaké obtíže? Měly jste pro realizaci projektu vhodné materiály a pomůcky?

Při samotné realizaci se nevyskytly žádné obtíže. Co se týče materiálů a pomůcek, využila jsem všech, které jste do naší třídy vytvořila a darovala.

6.3 Zhodnocení naplnění cílů praktické části bakalářské práce

Výzkumné šetření cílilo na vytvoření týdenního logopedického projektu pro děti v heterogenních třídách mateřských škol. Paní učitelky, které s projektem pracovaly následně v rozhovoru hodnotily jeho vhodnost a využitelnost v praxi.

DC1: Zhodnotit vhodnost a využitelnost vytvořeného logopedického projektu z pohledu vybrané skupiny pedagogů mateřských škol v Pardubickém kraji.

Na základě rozhovorů s paní učitelkami vyplývá, že je projekt srozumitelně zpracovaný, přehledný, příjemně motivovaný a zbytečně nezahlcující. Jednotlivé činnosti na sebe navazují, jsou nápadité a vhodné pro děti. Jedna paní učitelka vypověděla, že činnosti představují kombinaci adekvátních aktivit a zároveň jsou pro děti přirozenou výzvou podporující jejich rozvoj.

Dotazované paní učitelky vypověděly, že aktivity pro jednotlivé věkové kategorie 3,0 – 4,0, 4,1 – 5,0 a 5,1 až děti s odkladem školní docházky jsou vhodné a respektující fyziologický vývoj dítěte. Paní učitelky ocenily nápaditost, rozmanitost a různorodost aktivit. Jedna paní učitelka ze čtyř kladně hodnotila střídání klidových a pohybových činností, což je vhodné z důvodu krátkodobé pozornosti u jedné a té samé činnosti. Další paní učitelce se líbilo, že mohla poskytnuté materiály využít v kroužku logopedické prevence při procvičování řeči s dětmi.

Všechny paní učitelky se shodly, že vytvořený logopedický projekt je velkým přínosem pro jejich práci s dětmi. Dvě paní učitelky kladně hodnotily, že jednotlivé aktivity jsou rozdělené dle fyziologického vývoje dítěte a díky tomu, je tento projekt vhodný i pro začínající učitelky. Paní učitelce Zdeně se líbilo téma projektu, které korespondovalo s aktuálním tématem v mateřské škole, díky tomu měla nové nápady a náměty pro činnosti s dětmi. Při práci s dětmi využila autorkou vytvořené pracovní listy a pomůcky, z kterých děti nejvíce zaujalo hmatové pexeso. Paní učitelku Simonu zaujala nápaditá motivace projektu, kterou považuje za velmi důležitou při plnění jakýkoliv aktivit s dětmi a je přesvědčena, že logopedický projekt je přínosem pro rozvoj řečových a komunikačních schopností dětí. Paní učitelku Kateřinu zaujaly zvolené činnosti, jejich různorodost a oceňuje reflexi rizik.

Všechny čtyři paní učitelky se shodly, že při realizaci projektu nebyly žádné obtíže a s projektem se jim dobře pracovalo. Paní učitelky z mateřské školy č. 2 uvedly, že měly dostatek pomůcek a materiálů pro realizaci projektu, jelikož jejich MŠ je nadstandardně vybavena. Ve školce mají dokonce i kabinet logopedických pomůcek, jako např.

logopedické zrcadlo, logopedické hry a zvukové hračky. Zbylé dvě paní učitelky využily vytvořených pomůcek a pracovních listů, za které byly vděčné, protože se pro ně staly novou inspirací. Obě paní učitelky se shodly na tom, že materiály budou i nadále ve své praxi využívat.

Autorka tohoto projektu pracuje v mateřské škole v heterogenní třídě a díky tomu si mohla projekt s dětmi také vyzkoušet. Těmto dětem se různorodé činnosti líbily a zaujaly je. Autorka proto souhlasí s názory oslovených paní učitelek, pro které byl projekt přínosný. Nadále je možné projekt rozšiřovat, zaměřit se na jiné druhy činností anebo více prohloubit zpracované téma.

Potíže by mohly dělat např. písničky, protože i přesto, že by každá paní učitelka mateřské školy měla zvládnout minimálně základy hry na klavír, tak se bohužel mezi nimi najdou i ty, které hrát vůbec neumí a noty neznají.

Pro práci s projektem v praxi v mateřské škole autorka doporučuje řádné seznámení s celým projektem, nejen s činnostmi a aktivitami projektu, ale také s pomůckami, které jsou jeho důležitou součástí.

Projekt je využitelný pro všechny věkové kategorie dětí v mateřských školách, jak u dětí s narušenou komunikační schopností, tak i u dětí, kde komunikační schopnost narušena nebyla. Jeho cílem je komplexní podpora komunikačních dovedností dítěte ve všech oblastech logopedické prevence.

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvoření týdenního projektu logopedických chviliek pro děti v heterogenních třídách mateřských škol, ve kterém byly zahrnuty všechny oblasti logopedické prevence. Na základě hlavního cíle, byl zvolen dílčí cíl, který měl za úkol zjistit vhodnost a využitelnost vytvořeného projektu v praxi. Lze konstatovat, že hlavní cíl i dílčí cíl praktické části bakalářské práce byly naplněny. Byl vytvořen projekt pro děti v heterogenních třídách mateřských škol, který dle výpovědí pedagogů je vhodný pro práci s dětmi, respektuje fyziologický vývoj dítěte a je využitelný v praxi při logopedických chvilkách v MŠ.

Závěr

Bakalářská práce Využití logopedické prevence v heterogenních třídách mateřských škol se zaměřovala do oblasti prevence vzniku narušené komunikační schopnosti u dětí v mateřských školách.

Teoretická část se zabývala problematikou logopedické prevence v heterogenních třídách mateřských škol. Po prostudování odborné literatury bylo v teoretické části charakterizováno dítě předškolního věku a jeho vývoj, dále byly definovány pojmy mateřská škola a heterogenní třída. Pozornost byla věnována popisu ontogenetického vývoje řeči a jeho dělení a také jazykovým rovinám ve vývoji řeči. Byly zde definovány nejčastější vady řeči vyskytující se u dětí v mateřských školách - opožděný vývoj řeči, dyslalie, dysfázie, mutismus (oněmění), koktavost (balbuties), breptavost (tumultus sermonis), huhňavost (rinolalie) a palatolalie. V závěru teoretické části byly popsány zásady logopedické prevence a jednotlivé oblasti, ve kterých se logopedická prevence realizuje.

Praktická část byla zaměřena na výzkumné šetření, jehož hlavním cílem bylo vytvořit týdenní projekt v podobě souboru činností pro děti v heterogenních třídách mateřských škol, který byl zaměřen do oblasti prevence vzniku poruch řeči. Na základě hlavního cíle byl zvolen dílčí cíl, jehož úkolem bylo zjistit, zda vytvořený projekt byl vhodně zpracovaný a využitelný v praxi. K dosažení tohoto cíle bylo z metodologického hlediska využito metody rozhovoru. V praktické části dále byly popsány metody a cíle výzkumného šetření, charakteristika výzkumného vzorku, místa výzkumného šetření, jeho průběhu a zhodnocení naplnění cílů praktické části.

Na základě evaluace projektu pedagožkami MŠ a z jejich reflexe k projektu vyplývá, že vytvořený projekt je dle jejich názoru rozmanitý, nápaditý, přehledný, srozumitelný a vhodný pro všechny věkové kategorie, jelikož respektuje fyziologický vývoj dítěte v mateřské škole. Všechny oslovené paní učitelky kladně hodnotí jednotlivé činnosti a aktivity logopedického projektu, jejich rozmanitost, různorodost a návaznost jednotlivých činností. Pro všechny paní učitelky byl projekt inspirativní a nadále ho budou využívat ve své praxi včetně přiložených pracovních listů a vytvořených pomůcek. Žádná paní učitelka neměla při realizaci projektu obtíže, všechny se v projektu dobře orientovaly a vyhovovaly jim podrobně vysvětlené činnosti. Projekt byl velkým přínosem pro paní učitelky i děti, které si nápadité aktivity užily a měly radost z nových pomůcek.

Seznam použité literatury a pramenů

ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 3. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-421-2.

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: zaměření na edukaci žáků se specifickými poruchami učení*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-38-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: Computer Press, 2006. Dětská naučná edice. ISBN 80-251-0977-1.

BENDO VÁ, Petra. *Logopedická prevence v MŠ*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-491-5.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.

ČERNÝ, Jiří. *Malé dějiny lingvistiky*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-908-9.

DLOUHÁ, Olga. *Poruchy vývoje řeči*. Praha: Galén, [2017]. ISBN 978-80-7492-314-2.

DVOŘÁK, Josef. *Slovní patlavost: verbální dyspraxie*. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 1999. Logopaedia clinica. ISBN 80-902536-0-1.

DVOŘÁK, Josef a Josef PAVLÍK. *Nácvik R a Ř*. Ilustroval Libuše MINAŘÍKOVÁ. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2000. Logopaedia clinica. ISBN 80-902536-1-X.

HAUSER, Přemysl. *Základní pojmy z nauky o slovní zásobě a tvoření slov*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3081-X.

HAVLOVÁ, Jana, HAVLÍNOVÁ, Miluše a Eliška VENCÁLKOVÁ, ed. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika)*. 2, přeprac. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-061-5.

HAVLOVÁ, Jana, HAVLÍNOVÁ, Miluše a Eliška VENCÁLKOVÁ, ed. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika)*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-487-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HORKÁ, Hana a Zora SYSLOVÁ. *Studie k předškolní pedagogice*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5467-7.

HORŇÁKOVÁ, Katarína, Svetlana KAPALCOVÁ a Marína MIKULAJOVÁ. *Jak mluvit s dětmi: od narození do tří let*. Praha: Portál, 2009. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-612-4.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

KATZ, Lilian Gonshaw. *Nongraded and Mixed-Age Grouping in Early Childhood Programs*. Eric Digest. Dostupné z <https://www.ericdigests.org/1992-1/age.htm>.

KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3941-0.

KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Logopedie v ošetrovatelské praxi*. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2835-3.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Kapitoly z logopedie I*. Brno: Paido, 1997. ISBN 80-85931-41-9.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-1110-9.

- KLENKOVÁ, Jiřina a Helena KOLBÁBKOVÁ. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství, 2003. ISBN 80-239-0082-X.
- KOLAŘÍKOVÁ, Marta. *Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2015. ISBN 978-80-7510-161-7.
- KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
- KOTOVÁ, Marcela. *Knižka pro začínající učitelky mateřských škol*. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1721-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0852-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- KUCHARSKÁ, Anna. *Riziko dyslexie: pregramotnostní schopnosti a dovednosti a rozvoj gramotnosti v rizikových skupinách*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-784-7.
- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Praha: Portál, 1996. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-115-0.
- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- LISÁ, Lidka a Marie KŇOURKOVÁ. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicenum, 1986. Život a zdraví (Avicenum).

LECHTA, Viktor. *Logopedické repetitóriium: teoretické východiská súčasnej logopédie, moderné prístupy k logopedickej starostlivosti o osoby s narušenou komunikačnou schopnosťou*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990.

LECHTA, Viktor. *Diagnostika narušenej komunikačnej schopnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-801-5.

LEJSKA, Mojmir. *Poruchy verbálnej komunikácie a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2007. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-325-3.

MICHALOVÁ, Zdeňka. *Předškolák s problémovým chováním: projevy, prevence a možnosti ovlivnění*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0182-3.

OPATŘILOVÁ, Dagmar. *Grafomotorika a psaní u žáků s tělesným postižením*. 1. vyd. Brno, Elportál, 2014. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6769-1.

PEČEŇÁK, J. 2003. Diagnostika mutismu. In: LECHTA, V. et al. Diagnostika narušenej komunikačnej schopnosti. Praha: Portál. S. 251–261. ISBN 80-7178-801-5.

PETRŮ-KICKOVÁ, Pavla. *Poznáváme, hýbeme se a tvoříme: činnosti pro děti od 2 do 3 let*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1182-2.

PEUTELSCHMIEDOVÁ, Alžběta. *Čtení o koktavosti*. Praha: Portál, 1994. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-003-0.

PEUTELSCHMIEDOVÁ, Alžběta. *Mařenko, řekni Ř: aby to dětem dobře mluvilo*. Praha: Grada, 2007. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2353-2.

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3603-7.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŽÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

PŠENIČKOVÁ, Petra. *Jak rozvíjet motoriku v přípravné třídě? – 2.díl. In Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. [online]. 2012 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/15939/JAK-ROZVIJET-MOTORIKU-V-PRIPRAVNE-TRIDE--2-DIL.html/>*

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024717333.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. (2018). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.[online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304>

SOVÁK, Miloš. *Logopedie*. Praha: SPN, 1978.

ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA. *Klinická logopedie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-340-6.

ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola: teorie a praxe I.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0945-3.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. Praha: Mladá fronta, 2004. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1187-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VITÁSKOVÁ, Kateřina a Alžběta PEUTELSCHMIEDOVÁ. *Logopedie*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1088-5.

Seznam použité literatury pro tvorbu projektu

JENČKOVÁ, Eva. *Podzim a zvířátka*. Hradec Králové: Tandem, 2011. Hudba v současné škole. ISBN 978-80-86901-11-4.

JENČKOVÁ, Eva. *Prstohrátky nejen se zvířátky*. Hradec Králové: Tandem, 2016. Hudba v současné škole. ISBN 978-80-86901-35-0.

JENČKOVÁ, Eva. *Podzim a zvířátka*. 2. vydání. Hradec Králové: Jaroslav Jenček - Tandem, 2017. Hudba v současné škole. ISBN 978-80-86901-92-3.

KIŠOVÁ, Hana. *Říkadla a jednoduchá cvičení: pro děti od kojeneckého věku*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3054-7.

LYNCH, Charlotte a Julia KIDD. *Cvičení pro rozvoj řeči: prevence a náprava poruch komunikace u mladších dětí*. Vydání třetí. Přeložil Silvie STRUKOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1156-3.

NOVOTNÁ, Ivana. *Jak pes Logopes připravoval děti na psaní: grafomotorická cvičení pro děti od 4 do 6 let*. Ilustroval Miroslav RŮŽEK. Brno: Computer Press, 2010. Dětská naučná edice (Computer Press). ISBN 978-80-251-2805-3.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádám, hádáš, hádáme*. Vyd. 4. Ilustroval Eva RÉMIŠOVÁ. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0734-4.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. (2018). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.[online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304>

STOJAN, Jaroslav. *Maličká su: obrázkový zpěvník pro děti předškolního věku, jejich rodiče a paní učitelky : [učebnice pro mateřské a základní školy]*. Přerov: Jasto, 1997. ISBN 80-901932-7-7.

Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky. Ilustroval Helena KOŠTÁLOVÁ. Stařeč: Infra, [2018]. ISBN 978-80-86666-75-4.

Seznam obrázků

Obr. 1 – Pomůcka pro dechové cvičení (žába)	34
Obr. 2 – Pomůcka pro dechové cvičení (housenka)	34
Obr. 3 – Zvukové pexeso	35
Obr. 4 – Didaktická pomůcka na rozvoj geometrických tvarů a barev	36
Obr. 5 – Hmatové pexeso	38
Obr. 6 – Pes a kočka	44
Obr. 7 – Dřevěná vkládačka se zvířaty	52
Obr. 8 – Zvířata na statku a u rybníku	53
Obr. 9 – Obrázky zvířat	55
Obr. 10 – Spojování zvířat s jejich příbytkem	56
Obr. 11 – Kresba dle básničky – kuřátko	58
Obr. 12 – Pracovní list – dokreslování obrázku	59
Obr. 13 – Nádob s pískem	61
Obr. 14 – Pracovní list – slepička zobe zrní	64
Obr. 15 – Pracovní list – pejsek v dešti	67
Obr. 16 – Přiřazování stínů	69
Obr. 17 – Nádob s luštěninami	69
Obr. 18 – Obrázky zvířat s předmětem, který tam nepatří	71
Obr. 19 – Děrovaná hlava koně	72
Obr. 20 – Kresba dle básničky	73
Obr. 21 – Obrázkové čtení	76
Obr. 22 – Pracovní list – skoky zvířat	77
Obr. 23 – Obrázky půlených zvířat	78
Obr. 24 – Pracovní list – bludiště	82
Obr. 25 – Pracovní list – kočička smotaná do klubíčka	83
Obr. 26 – Skládání obrázku	84
Obr. 27 – Pracovní list – jednotažka	86
Obr. 28 – Obrázky zvířat různých velikostí	87
Obr. 29 – Noty k písni „Velké myši dovádění“	89
Obr. 30 – Doplnování logické řady	90
Obr. 31 – Pracovní list – hledání cesty	92
Obr. 32 – Noty k písni „Hodování veverek“	93
Obr. 33 – Pracovní list – hledání cesty	96
Obr. 34 – Noty k písni „Kotě a sluníčko“	97